

ДИЛШОД

ТАҶЛАНГАН

АСАРЛАР

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ
АДАБИЁТ ВА САҢЪАТ НАШРИЕТИ
ТОШКЕНТ — 1972

Ўз
Д 51

Нашрга тайёрловчи
М. ҚОДИРОВА

Дилшод

Тавланган асарлар. (Нашрга тайёрловчи М. Қодирова). Т., Ғафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1972.

96 бет, Тиражи 25000 (ЎзССР Фанлар академиясининг А. Навоий номидаги адабиёт музейи).

Дилшад. Избранные произведения.

№ 311—71

Навоий номи ЎзССР Давлат
кутубхонаси

Индекс—7—4—3

СУЗ БОШИ

Барно қўлига бер қоғаз, битсунки ҳукмин,
То элига саодат иршод бўлмаса-бўлмас!

Дилшод 1215 (1800 мелодий) йилда Уратепа (шоира бу ерни Истравшан деб ҳам атайди) шаҳридаги собиқ Мир Мушон маҳалласида тугилди. Отаси Раҳимқул шоир табиат киши эди. У Уратепада олиб борилган жанглarning бирида ҳалок бўлган, онаси эса 1813 йилда вабо касалидан вафот этган. 14 ёшида ота-онасидан етим қолган Дилшод 90 ёшдаги катта бибиси билан ип йиғириб кун кечиришар эди. Уратепа ўзининг географик қулай шароити, об-ҳавоси, табиий бойликлари ва ажойиб экни майдонлари билан машҳур эди.

Уратепа XVIII аср ўрталарида хонликлarning кураш майдонига айланиб қолган эди. Бу ерга Шарқдан Қўқон хонлиги, Шимолдан Бухоро амирлиги тез-тез бостириб кириб, таланчилик урушлари олиб боришар эди.

Қўқон хони Умархон 1816—17 йилларда Уратепани босиб олиб, кўпгина асирларни Қўқонга келтиради. Булар орасида 17 яшар Дилшод ҳам бор эди.

Ўзининг гўзаалиги ва нозик табъи билан ажралиб турган Дилшодни 3 кундан кейин ювинтириб, квийнтириб Умархон ҳузурига олиб борадилар. Хон Дилшоднинг шоиралигини билиб қолиб, уни синаб кўрмоқни бўлади ва курси устида турган бир анорни кўрсатиб:

— Бу анорга не деурсан?— дейди.

— Ичин қонга тўлдирибсан,— деб жавоб беради Дилшод.

Бундан газабланган хон дарҳол маҳрамини чақиради ва у «ўжар» қизни саройдан қувиниши буюради.

Ярим кечада Дилшодни бир шайх Ҳожа Калон маҳалласининг имоми Тош Махдумлар ҳовлисига киритиб юборади. Махдумнинг саксондан ошган мактабдор онаси қизни қучоқ очиб қарши олади ва бир неча кундан кейин Дилшоднинг рознлигини олиб, уни 50 ёшдаи ошган ўғли Тош Махдумга никоҳлаб беради. Тош Махдум масжидга имом, онаси эса қизларга мактабдор экан.

Ватанидан, қавм-қариндошларидан жудо бўлган қизнинг бу оилада ҳурмат топши катта бахт эди. Шоира:

Бўлдум озод, илқидин қолдим тирик,
Ушбу кулба аҳлига бўлдум шерик,

деб илм-маърифат тарқатувчи шу оилага қўшилганидан қаноат ҳосил қилади. Бу ерда Дилшод туркий лаҳжани мукаммал ўрганиб олиб, қайнанаси билан дарс бера бошлайди. Қайнанаси 99 ёшда вафот этгандан кейин мактабдорликни ўзига касб қилиб олади. У бир маснавийсида:

Янгирма йил мактаб очдим қизлора,
Ҳирсим баланд бўлди доим ашъора,

деб ёзади. Шоира 57 ёшида Тош Махдум ҳам дунёдан ўтади. Мулла Тош Махдумдан 8 фарзанд бўлиб, улардан икки ўғил, бир қиз ҳаёт қолади, холос.

Шоира ўз умрининг ярмидая кўпини илм толибларини ўқитишга сарфлади. Уларни саводли қилиш — ҳаётни ва жамиятни гўзаллаштиради, деб ўйлайди. У мактабни, билим олишни, китобни тарғиб қилади.

Энг яқин дўсту азиз, ҳамдарду дармондур
китоб,
Ҳамдамим, ҳамсуҳбатиму ҳамқадрдондур
китоб.

Манга илм ўргатгучи устод, билимдондур
китоб,
Дил губорин аритгучи гамхору жопондур
китоб.
Танда жопим хизматиға рағдаги қондур
китоб¹.

Ўша пайтда, жоҳиллик, хурофот ҳукмрон бўлган феодализм шароитида хотин-қизларни илмли, маърифатли қилиш, шубҳасиз, ғоят прогрессив ҳодиса эди. Дилшод ўз мактабила ёш қизларни тарбиялар, уларга хат-савод ўргатар ва уларни чуқур билим эгаси қилиб чиқаришга интилар эди. Шу билан бирга ёш истеъдодли қизларга ўзбек, тожик классик адабиёти намояндларининг асарларини ҳам ўргатар ва уларни эстетик руҳда тарбиялаб, ўз замонасининг илгор кишилари қилиб етиштиришга ҳаракат қилар эди.

Шоиранинг устозлари адабиётимизнинг классиклари Низомийдан Бедилгача ва Навоидан бошлаб Нодиргача бўлган энг яхши қалам соҳиблари эдилар. Дилшод улуг шоир Алишер Навоийни ўзига пир деб билади.

Дилшоднинг энг яқин муаллими унинг замондоши шоиралар ҳомийси Нодира ва Увайсий бўлди. Бу ҳақда шоиранинг ўзи: «Улуг отинлар Жаҳонбин ва Нодирахоним назмлари саллиқамға қувват бахш этадур» деб ёзган эди, У, шоир ўз замондошларининг қалб таржимони бўлиши зарур деган масалани кўтаради.

Дилшод лирикасида инсонга муҳаббат, инсон тақдири учун қайғуриш, ҳаётни қадрлаш, адолат ва ҳақиқатга интилиш возик ҳис, нафосат билан куйланади, замон қабоҳати, пасткашлик ва ярамас урф-одатлардан нафратланади. Эзгулик, ҳақиқат борасида фикр юратади, унинг шеърларида замон билан, эл-юрт билан ҳам-

¹ Дилшодни Барно ва мероси адабию ў., нашриёти «Ирфон», Душанбе, 1970, 140-бет.

нафаслик сезилиб туради. Ҳар бир ғазалда ҳаётнинг аччиқ-чучугини бошидан кечирган, ечилмас муаммоларга дуч келган, уларни ҳал этиш йўлида қўлидан келгунча ҳаракат қилган умидвор бир қалбнинг садоси янграйди.

Инсон ҳамма вақт яхши орзу, юксак тилак билан яшайди. Шоира Дилшод ёши ўтиб қолганлигидан афсусланади ва яхши тилаклар субҳидамили орзу қилиб, боди сабоға қарата қуйидагича мурожаат қилади:

Тонг жамолин кўрмоқчиман олғи сафда,
Ўнг қўлимға бериб янги ливо, уйғот.
Бир ўзумни дедим халойиқ номидин,
Олам ичра талъат бериб жило, уйғот.
Боди сабо, ўзгинангдин умидим кўл,
Маҳрум ўлмай Барно бахти қаро, уйғот¹.

Ўз даврининг илғор фикрли зиёлиси сифатида танилган шоира юз йилдан ортиқ умр кўриб, тахминан 1905—1906 йилларда вафот этган.

Дилшоднинг яқингача бизга маълум бўлмаган адабий мероси ҳозир ўзбек ва тожик китобхонлари орасида ўзининг иккинчи ҳаётини бошлади. Ҳозир бизга Дилшод асарларининг 3 та қўлёзмаси маълум. Улар адабий меросимизга салмоқли ҳисса бўлиб қўшилади.

Дилшоднинг ижодий меросини излаш, аниқлаш, кенг пропаганда қилишда тожикистонлик олим, тарихчи А. Мухторовнинг хизматлари диққатга сазовордир. У Янгийўлдан шоиранинг «Тарихи муҳожирон» асари билан тожик тилида ёзилган шеърларини топган. Ўзбек тилида ёзилган «Тазкиран Барно» асарининг қўлёзмаси асосида 1969 йили «Дилшод ва унинг XIX ва XX аср бошларида тожик халқининг ижтимоий фикрлар тарихи тараққиётида тутган ўрни» номли монографиясини нашр эттирди¹. Шунингдек 1970 йилда Тожикистон

¹ Дилшод. «Саботул башар», 8-саҳифа.

«Ирфон» нашриёти «Дилшоди Барно ва мероси адабии ў» номли китобни босмадан чиқарди. Бу китобда А. Мухторовнинг сўз бошиси ва Дилшоднинг «Тарихи муҳожирон» асари, шоиранинг тожик ва ўзбек тилларидаги шеърлари берилган.

1969 йилда Ўзбекистонда шоиранинг ўзбек тилидаги янги бир қўлёзмаси топилди. Бу қўлёзма «Саботул башар» маа «Тарихи муҳожирон» («Инсон матонати» ва «Муҳожирлар тарихи») деб номланади. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Шарқшунослик институти қўлёзмалар фондида сақланаётган бу асар шоира Дилшод ҳақидаги маълумотларимизни янада бойитади ва шоира ижодининг яна бир янги саҳифасини кенг китобхонлар олдига намойиш қилишга имкон яратади.

Қўлёзмада шоиранинг 42 та ғазали мавжуд. Булардан 36 таси ўзбек тилида, 6 таси эса тожик тилида ёзилган ғазаллардир. Ҳар бир ғазал 7 байтдан иборатдир. 17 ғазалга Дилшод, 22 ғазалга Барно тахаллуси қўйилган. Қўлёзманинг айрим варақлари йўқолгани туфайли кўчирилган йилини аниқлаш мумкин бўлмади.

Дилшоднинг ўзбек тилидаги «Тарихи муҳожирон» асарини тожикча «Тарихи муҳожирон»га солиштириш «Тарихи муҳожирон»нинг тожик тилидаги нусхаси бирмунча мукамал эканлигини кўрсатди.

«Тарихи муҳожирон»нинг ўзбекча қўлёзмаси шоиранинг дунёқарашини, ўз давридаги илгор, прогрессив фикрларни бир қадар чуқурроқ акс эттирган асардир. Шоиранинг ҳар икки «Тарихи муҳожирон» номли асари мундарижа ва характер жиҳатидан бир-бирига яқин бўлса-да, лекин ҳар иккаласи ҳам мустақил яратилган

¹ А. Мухтаров. Дильшад и её место в истории общественной мысли таджикского народа в XIX—начало XX вв. Из-во «Дониш», Душанбе, 1969 г.

рисоладир. Дилшод бу асарни Қўқонга келиб, турғун бўлиб қолган, ўзбек тили ва шеъриятида катта тажриба орттирган йилларида яратган.

«Тарихи муҳожирон» асарида Дилшод бевосита ўз кўзи билан кўрган ва бошидан кечирган воқеаларни баён этади.

Дарҳақиқат, бу асарни кўздан кечирган ўқувчи Дилшодни ўз даври воқеалари ва ҳодисалари марказида кўради. Шоира Дилшоднинг «Тарихи муҳожирон» асарида Мовароуннаҳрдаги XIX аср адабий ҳаракатчилиги тўғрисида анчагина янги ва қизиқарли маълумотлар mavjud. Чунки Дилшод ўзининг юз йилдан ортиқроқ ҳаётида жуда кўп шоир ва шoirлар билан ҳамдам ва ҳамсуҳбат бўлган. Дилшоднинг «Тарихи муҳожирон» асарининг тожик тилидаги нусхасида Қўқон ва Уратепада яшаган 30 дан ортиқ шоир ва шoirлар тилга олинади. Булардан айримлари бугунги кунда ҳам адабиёт аҳлларига маълум эмас. «Тарихи муҳожирон» бизни ана шу шоир ва шoirларнинг ижодларини излашга, аниқлашга ундайди.

Шоира Қўқонда яшаб ижод этган 12 та шоир ва 11 та шоира ҳақида маълумот беради. Улар Маҳжуб, Мунтазир, Мажзуб, Гулханий, Маҳзаний, Туробий, Баҳори, Низомий, Сабухий, Садой, Девона Қори, Нурий, Нодира, Фидоия, Баҳринисо, Маҳинбону, Ҳафиза отин, Тўтиқиз, Увайсий, Анбар отиндир.

Шоиранинг ўзбек тилидаги «Тарихи муҳожирон» асарида Қўқонда Худоёрхон саройига мансуб бўлган Мазлума, Хайринисо, Уммида каби шoirларнинг номи қайд этилади.

Уратепада яшаган шoirлардан эса, Эшон Шаҳдий, Сепулагий, Зуфархон, Саидабону, Қараматой, Мастураой, Фазилатбону кабиларни эслайди. Дилшод Анбар отин ҳақида сўз юртар экан, «ул қизга монанд боз аввали охир икки юздин ортиқ шoirлар таълим олиб

чиққан эди», деб Қўқонда етишган шоирлар ҳақида маълумот берса ҳам, булар ҳануз номаълумлигича қолиб келади. Дилшод ўзига замондош бўлган шоирлар ижодининг ғоявий-бадий йўналишини тўғри талқин қилади: «...Улар ўз манзумларида кажрафтор фалакнинг андишасизлигидан доду фарёд қилиб бормоқдалар. Бир гуруҳ шоирлар ва мутафаккирлар ўзларининг асарларини наққошлар сингари ғоятда бўяб пардоз берганлар. Бошқа бир гуруҳ эса, ўзларининг хатти-ҳаракатлари билан маддоҳлик тахтига ўтириб олиб, зарба берувчи гувоҳлик қамчиларини зудлик билан олға сурмоқдалар.

Мен каминя нотавон асар ёзишда кўпинча ринд шоирларга эргашиб ўшал ваҳдат аҳли ва тасаввуфчиларга қарши ҳамда ҳукмрон табақани мақташга берилган маддоҳ шоирларга қарши майдонга от сурдим».

Дилшод ўз асарларида Ўрта Осиёнинг Россияга қўшилишига ижобий баҳо беради. Ўрта Осиёдаги ҳонликларнинг тугатилиши, ўзаро урушларга барҳам берилганлигини, фан-техника янгиликларини табриклайди. Шоира ўзбекча «Тарихи муҳожирон» асарида:

«Кейинги йиллар ўруслар оташароба келтурғон сабаб осонроқ ўлуб, уч марта юртум — Уратепага бориб келдим. Шаҳар ва даҳот харобазорлари қадим аҳвол эрди. Аммо халойиқ филжумла осудароқ нафас олур, қадима «ёв келди» хавфлари ва шаҳар дарвоза илан беркилмоқ ва оғир божи хирож йўқ бўлғон» деб ёзса, тожикча «Тарихи муҳожирон» асарида: «Ҳозир рус идораси остида бўлғон Уратепа ҳаётининг манзарасини мушоҳада қилгандан кейин Истравшан аҳволи илгариги мусулмонободдан минг марта яхши деган хулосага келдим», деб ўз фикрини очикдан-очик баён этади.

Шоиранинг хабар беришича, у ҳар икки тилда мингдан ортиқ газал битган:

Ўзум битдим миигдан ортуқ ғазалини,
Зикр этиб ўтдим охир-азалини.
Минг уч юзда кузга етди баҳорим,
Билмадимким, қачон келгай наҳорим.

Лекин ҳозирга қадар бизга шоиранинг ҳаммаси бўлиб, 142 шеърни маълум. Бундан 80 таси ўзбек тилида, 62 таси тожик тилидадир. «Ўзбек тилидаги ғазалларининг кўплиги шунинг учун бўлса керак,— деб ёзади А. Мухторов,— у 80 йил Қўқонда ўзбеклар орасида яшади. Шоира улар учун шеърлар ёзди. Шунга кўра шоиранинг ижодий мероси тожик ва ўзбек халқлари учун бир хилда қимматлидир»¹.

Дилшод тожик адабиётининг XIX асрда етишган истеъдодли вакиллари билан бирга ўзбек адабиётининг ҳам илғор намояндаларидан бири ҳисобланади. У ўзбек ва тожик адабиёти тарихида маълум бўлган жуда кўп икки тилли шоирлар сингари ҳурматга сазовордир.

Дилшод ўзининг тарихий ва бадний асарлари билан XIX аср ўзбек ва тожик демократик адабиётининг ривожланишига муносиб ҳисса қўшди. Шоиранинг ўз давридаги ҳаёт воқеликларини ранг-баранг образларда акс эттирган реалистик асарлари ўтмишдаги ўзбек ва тожик хотин-қизларининг юрак садоларидир. Ўтмиш тарихининг ёрқин саҳифаларидан биридир.

Маҳбуба Қодирова

¹ А. Мухторов. Дилшод, 36-бет.

ДИЛШОДНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИДАГИ «МУҲОЖИРЛАР ТАРИХИ» АСАРИ¹

3

1232 шаҳаншоҳ яъни Умархон шаҳар қамалидин сўнг Чаҳорсуға юз бек уруғлари нлан машварат қилмоқ ўлуб, талотумул яминда мазкур беклар саркашлиқ ва боиси ихтиёт ўлғонидин Саримсоқбек юз Амир фаротиға бош кўтармиш. Андин Амир дарғазаб ўлуб, бир минг икки юз ўн уч кишини дорға осдуруб, мазкур фожиани тўфонини «Ибрат» деди. Алқисса ўшал тўфон тарихидин буён Уратена чорсуси «Ибрат» ном олди.

4

Жазодин боқий қолгон жами халойиқни пойлуч, сарлуч Бекат чўли билан Фарғона заминиға итоб айлади. Қамини ўн етти ёш шу оломон ичинда юруб қошқор эрдим. Волида бечорам уч йил илгари вабода фавт бўлгон ва қиблагоҳ ўлдурулуб, «Қалла Манора»ға кал-

¹ Ҳар бир текст тепасига қўйилган рақам Дилшоднинг «Тарихи муҳожирон» асарига қўйилган саҳифалардир.

ласи кўюлгон. Ман уйимизда бир ғариб тўқсон ёшлиқ Бяби Нолира илаи қолгон эрдук. Ёв босқонда катта Би-бижоним мени жағорага ёшурғон эрди.

5

Хон сарбози мени жағорадин чиқозуб олди ва Би-бимни жағорага солуб, мени ҳайдаб Чаҳорсувга галага кўшди. То ҳоло бечора қари бибим ҳоли на бўлгонини билмайман.

Алқисса Фарғона сафарияда ҳамма издиҳомни кўшоқ қилиб ҳайдагон эрдилар. Амир лашкари орқасидоги тўзон ичинда кўзлари чангдин оғруб, ёшлар зўр-базўр юргонда қари ва беморлар афтон-хезон ва нолон ва ҳазор азоб...

6

Камина заифан бечора фаромуш этиб, Ибрат маҳалласини тасвир қилмоғон сабаблиқ боз бу ерда келтурурман: Ибрат мавзуи зўр тол дарахтлар тагида, ўртолиқда саройча ном бостурма, тахминан чор як таноб катталиқда, ичи беҳисоб устунлар илан тўла самовор кўюлгон ер эрди. Ибрат атрофида боз уч шундоғ кичикроқ... Ибратни қибла тарафидоғи масжид болохонаси остида сувора, Амир ва саркардалар ва ҳамвор офтоб, бир тарафда қатли ом...

7

сойда ҳисобсиз дор ёғоч, қадди уч газ, боши бедана осадурғон шаклида эрди.

Боз келдук мақсадга. Минг азоб ва уқубатларда Хўқандга дохил бўлуб, боғи Амир ичидин ўтуб, арк тараф жилвхонада асирларни ичидин уч қизни аж-

ратуб, бизни ҳарамга киргуздилар. Қолгон халойиқни
Уттуз Адрға ҳайдагон эканлар. Алар муддати етти йил-
дин сўнг

8

оқ уйлук яъни чодиринишликдин халос ўлиб,
шаҳр бино қилибдурлар. Мазкур шаҳр номи Шаҳрихон
отолубдур.

Биз уч қизни ҳарамда уч кун дам бериб, андин
сўнг маин шаҳаншоҳ чорлаб ва гармобаға кирутуб, ан-
дин тоза маликона либослар ила ясантуруб, гармоба-
дди чиқозуб, хон ҳузуриға киритгон Вола қайтуб чиқди.
Хон узун бўйлуқ, қора сақол қизил юз

9

ўнг юзидоғи фашшахўрда нишони маълум, эғнида оқ
кўйлак ва коржома устидин жигарранг духоба риму кий-
ган эрди. Мендин таваллуд жой ва авлод суроғ қилиб,
баъдаз шоирлиқ борасида савол этди. Бовужуд шеърға
ҳирсим бўлуб, боз тортунуб, одоб сақлаб тўхтадим.
Чароки ман Амир Умархон улуғ шоир эрмиш деган
овозани борҳо англагон эрдим. Шул сабаб нндамадим.

10

Ложарам хон боз муболага қилуб: «Бир анор кўргузуб,
бу анорга на деюрсан?» деди.

— Ичин қонға тўлдурубсан,— дедим.

Хон қарсак чолди, маҳрами кирди ва Хон буйруғи
илан мани чиқориб, боз ўшал ҳужрада ешунтуруб,
боз ўз либосимни кийгузуб, юзумға ул карбос парчани
чашмбанд қилдуруб ўрдани кун чиқоридоғи сарбозлар
дарвозасидин ярим кечада чиқоруб...

..бу ҳаммамизни оёғ яланг ҳайдадилар. Мен тўғри чироғ намоён ўлгон манзилга бордум. Урда ялангидин ўтуб, ёруғ ерга етуб, гармоба гулханини кўрдим. Андин четроқда бир қаро бангихонага кириб, ўтгуз чоғлуқ риндин кўрдум ва ўз ҳолимдин беҳабар бўлуб йиқилибдурман. Боз ҳушёр бўлгонимда ул жамоат шайх туркий савол қилди, ҳомуш турдум ва форсий савол берганда «Омадам» радифлиқ форсий

ғазал айтдим. Андин сўнг шайх ринд ишораси илаи бир сўфи мани бошлаб, азондин илгари икки сойдин ўтуб, Хожа Калонтўра маҳалласига етдук. Масжиддин икки ҳавли яқинроқда эшик қоқуб, менга ишора қилди. Қирдим, аммо саҳар вақт дарвозани очиқлигига таажжуб қилдим. Ул кичик ҳавли тўрида икки уй ва чап тарафдин қуръон тиловат овози эшитилди. Унг тарафдоғи

ўшал инграгон уйда ҳам жинчироғ нимжон ёнор экан. Қирдим. Бир кекса аёл докаға кашта тикар эрди. Саломға алейк олиб, турк сўйлади, ман билмадим. Бас форсий чала сўзлади, фаҳм ила билиб жавоб қилдим. Бир неча кун аёл хизматини қилиб юрдум. Аёл саксондин ошган, ўғли эликда бор, шу санағача кадхудо эмас аз важҳи бебизоат бўлгонидин. Бас мандин рози ризолиқни

олуб, ўгли Тош Маҳдумға ақд қилдурди. Тош Маҳдум масжидга имом, онамиз қизларға мактабдор эрдилар.

Мам боз ўн уч йил хизмат қилиб, туркий лаҳжани мукамал ўргануб, мактабдорлиқни мерос олдум. Қайн онам назаркарда эканлар, то тўқсон икки ёшгача ойнак-сиз чок тикиб, рўзона қизларға сабақ берур эрдилар. Мам боз етти йил мактаб...

21

Шу тарийқа мам қизларға мактабдорлиқ қилғонимдин сўнг (қайн онам) тўқсон тўққиз ёшда вафот қилдилар. Ул аснода мам ўттиз етти ёшда эрдим. Мулла Тош Маҳдумдин саккиз фарзанд бўлуб икки ўғул бир қиз қолди. Сайид Азим ва Сайид Маҳмуд ва Меҳринисо. Маҳдум эрса онасидин йигирма йил сўнг тўқсон ёшида фавт бўлди. Ул аснода мен эллик етти ёшда эрдим, боқий ихтиёр қилмадим.

22

Мам саксон саккиз ёшимгача ойнак-сиз хат кўруб, мактабдорлиқ қилдим. Эллик бир йил мактаб тутиб, ўрта, авсот, ҳисобида йигирма уч толиба тутуб, саккиз юз тўқсон бир қизни босавод қилдим. Алардин қарийб тўрттин бири таъни наъм эрдилар. Охир дамларида таъни аҳли сафодин адолат кетиб,

23

Хон... кетиб ўрусға байат қилғон тарих асносида лажарам ҳушёр ва қобил қизлар жамъ бўлғон эрдилар. Алар хусусан адаб омузишиға мойил эрдилар. Навонӣ,

Фузулий, Ҳофиз, Бедил назмига фрифта ва ошуфта бўлгонлардин Анбар ой саккиз ёшидан то ўн тўрт ёшигача таълими адаб машғули эрди. Узи ёзгон назмларни кўрсатур эрди.

24

Ани салиқасига тан берур эрдук. Ул қиз улуғ шоира бўлуб етишур, деб умидим бор. Аммо сииним кетди. Ул қизга монанд боз аввали охир икки юздин ортуқ назмхон шоиралар таълим олуб чиқгон эрди.

Мундин ўттуз йил муқаддам уч шоира кони маҳорат ва камолатга дохил ўлгон эрди. Худоёрхон саройиға дохил ўлиб, улуғ шоиралар сафига дохил бўлгон шоиралардин яъни ба номи

29

адабиётга қўшулгон Мазлума ва Уммида ва Хайринисо эрдилар. Алар сўнгги «Девони шоирон»га камна қатори зикр этилгондурлар.

Қамина ўрда шоиралариға қўшулмоқ орзусидин маҳрум эрдим. Чароки мен хизмати боргоҳ ва ҳарамга номуносиб эрдим. Аммо улуғ отунлар Жаҳонбиби ва Нодирахоним назмлари салиқамга қувват бахш этадур. Назмларимни Девон қилмоқ борасида орзу бор эрди.

30

Боқий қолгон воқеа ул ўрдадин хориж ўлгон тундаги гармоба ёнида қўргон қаландарларим борасида ҳеч ёзиб қўймагон эканман. Бас ёдимга келиб, қоғаз ҳошиясига дарж этдим. Бу ҳозирги кулбаға келгонимдин бир неча йил кейин мазкур қаландарлар ила шуноса бўлдум. Чунончи икки йил ўткондин кейин бир

заяфа воситаси илан шоир Маҳжуб рўзгорлари илан
васл...

33

Ул бузрук адиб сабаблари илан Мунтазир ва Гулханий
борасида илм пайдо бўлди. Аммо шоир ва мутафаккир
Гулханий бери фавт бўлгон экан. «Зарбулмасал»ларини
ўқуб, ўз диёрим қишлоқларин борасида ажойиб ойна-
намo масаллар ёзгонлари кўб таъсир қилди.

Кейинги йиллар ўруслар оташароба келтургон сабаб
осонроқ ўлуб, уч мартаба юртим —

34

Уратенага бориб келдим. Шаҳар ва даҳот дарвозалари
қадим аҳвол эрди. Аммо халойиқ филжумла осудароқ
нафас олур, қадими «ёв келди» хавфлари ва шаҳар
дарвоза илан беркилмоқ ва огир божи хирож йўқ бўл-
гон. Аммо ободлиқдин асар йўқ. Сой шаҳарни ўртасидин
ўшал ҳолда ёйилиб оқади. Ҳар йил сел балоси шаҳарни
зайрон қилади. Булоқлар ифлос ва зилол сув ҳайфдур...

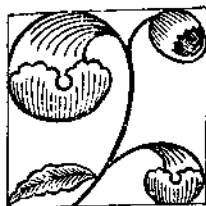
37

Бизга яқин қўшни маҳаллада Эшон Богдор шоир
Низомий ўтган ҳавли ҳазир боқийдур. Ва қибла та-
рафга боқсак Панжарасоз маҳаллада Девон қори ва
Садоний ва Нурий ном шоирлар бор. Хўқанд аслидин
пойи остона ва бузрук шаҳар бўлгон сабаб бу шаҳар-
да шоир ва мутафаккирлар кўб. Сирру асрор улдурки,
қаю балда оёқ ости ва жангоҳ бўлса ўшал шаҳар зул-
мат таъсирида халқни маърифат қазони масал қай-
натур ва пиширүб сайкал

берур. Муҳити рӯзгор оммаи халқ учун улуғ мактабдур. Аҳли тасаввуф айтгон бемаъни фикрлар аҳли вужуд учун бегонадур. Аҳли вужуд шулки, халойиқ рӯзгорини санжиш қилмоқ илан ҳаёт рӯзравинидин сайр ва илм омузиш қилиб, халқ орасига фикру мулоҳазалар фаҳм қилгой. Аҳли вужуд бир мақомни, бир инни одам куч ва бозусида мушоҳада қилиб ва тобора андин беҳроқ ва енгилроқ кашфиёт топмоқ йўллариини жустужў қилгой. Камина аҳли вужуди рипд...

Камина ва замон аҳли ул орзуйимда бўлгон замонларни кўролмас. Аммо албатта авлод ва ўрта замон аҳли ул замонга мушарраф ўлурлар. «Кемадағилар жонн бир» деган мақол рост. Ушбу замонда нез ул келгуси замонга бормоқ сафарига чиқиб, белоён баҳрин Уммон кемаси ичра сафарда кетаётгон норасида ёш ҳамфикр замондош улфатларим беҳад кўбдур. Анбар отун ҳоло ниҳоят ёш, аммо кема буржида қиёмдадур.

Лек ушбу йўл илаи манзилга етиб борилмоғи душвордур. Чароки кемага ҳоло бодбон ва доруга ва моҳир ашкакчи мавжуд эмасдур. Аммо биз аҳли вужудлар фикри дарж бўлгон ҳошияни(нг) барча ўтгиз саккиздин қирқ тўртинчи саҳифасигача айтилгон мажмуъ қўёс мулоҳазалар вуқуъга ва вужудга келмоғи бешак ва бешубҳа эрур. Чароки аҳволи рўзгори замон ва афзойиши ранжу алам ва зулм вужуд эрур.

ДИЛШОДНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИДАГИ ҒАЗАЛЛАРИ («Саботул башар»)

1

Бу муҳаббат жомидур, деб даҳрдин чиқди нидо,
«Ёр аксин майда кўр, деб жомдин чиқди садо».

Хошақоҳ аҳлига айдим: «Алвидо, эй сўфилар»,
Дайра кирдим, риндлиқни эмди қилгум ибтидо.

Ман ичиб ишқ бодасини, бой бердим мазҳабим,
Ҳарна бўлса кўрса кўзим, жон анга бўлсун фидо.

Бу қадаҳ ичра кўрунди орази ул ёрни(иг)
Занжири ишқини солди бўйнума, эрмиш ридо.

Ошиқини гул уруб банд айласа маъшук агар,
Шукр қилгай, бўлмасам деб, бандидин ҳаргиз жудо.

Жаннату дўзах баробар ошиқи зор олдида,
Анга мақсуддур фақат бир «Каъси анворул ҳудо».

Гарчи Барно зордур бир орази ёр олдида,
Ишқ имомига ҳаммиша айламишдур иқтидо.

Баҳор айёми келмасдан бўлурму ҳеч чаман оро,
Фалак саҳнида юлдуз чиқмоғоч зулим ичрадур Лайло.

Кўҳистон бағрида музлаб ётибдур су оқолмасдин,
Ҳаво юмшаб, бўлур ёзу, оқиб келгай нечанд дарё.

Илим навруз ҳисобидин изофат айлади, билсанг,
Бўшашмасдин ҳамон қоқшатди эли олати сармо.

Гулистон бу маҳалда гул насимини сочар одат,
Оғочлар муз киб қотгон бошида ботмон тармо.

Бу чоғлар гулшан узра андалиблар хушхон вақти,
Нечун ҳолатки, боғ устида зоғлар айлаюр гавго.

Ишорат қилен, ховар абрлар остида ётмасдин,
Жаҳонга кўрсатиб ҳуснин, мунаввар айласун жоно.

Тараҳқум қилки, ёрким, бу днғримда баҳор ўлсун-
Ки, умринг нашъасини куйласин ашъор этиб Барно.

2

Бу ерга аҳли инсон эрди воро,
Зулмин пеша айлаб, кирди Доро.

Жаҳонин(нг) қисмати насли башардин,
На султон қудрати, на қурби воро.

Бу турони башар берганда оро,
Саамлар во қачон бор эрди оро.

Башар илкида мум ўлғонда хоро,
Нўқ эрди Каъба, Рум, Шому Бухоро.

Тугулмасдин бурун Хожару Соро,
Яхуд, кофир йўҳ эрди ҳам насоро.

Жаҳонга келмасидни бу Гулоро,
На Дилбар бор эдию на Дилоро.

Бирон кун бўлмадим умримда Дилшод,
Бу кажрав бирла ҳеч қилмай мадоро.

4

Ором этибдур аввал улуг нурга қараб,
Бир марта кулгил, эй нур, қаро ерга қараб.

Ховар боқибдур ул дам анвор меҳр ила,
Зулфин этиб паршон, сою қирга қараб.

Ер айланиб турубдур, парвона ховар узра,
Ҳаё тери оқибдур Амую Сирга қараб.

Чиқгонда дона-дона булоқ кўзидин томар,
Ҳайратда ховар ўлмиш ул он дирга қараб.

Сиру Аму оқибдур, кишварга келибди-ку,
Назар солмабдур асло адирга қараб.

Одам қўлида охир ўлибдур ром Жайхун,
Таъзим этибдур ул дам ул шерга қараб.

Инсон пайрави бўл, Дилшод ўлгойсан,
Таъзим этма ҳаргиз беғу мирга қараб.

5

Эй Ҳақим, этма гаразким, гўштдиндур бу кабоб.
Билмоқ истарсанки, асли гўштдиндурур бу кабоб.

Сен маризи ишқни билмай деюрсан, таб эрур,
Пўстни куйдурган ўшал таб гўштиндур бу кабоб.

Кўра ичра қилса манқал, кўргани куйдургуси,
Кўксим ичра манқалеким, пўстдиндур бу кабоб.

Ўйлама, кўринмаган дилда нечук кўра бўлур,
Дуди оҳим чиқадур, жойи рустдиндур бу кабоб.

Ҳажр сиррин фош этмай, дилда сақлай донмо,
Багри бирёним ҳиди андуҳи зиштдиндур бу кабоб.

Ишқни фош айласам, агёрлар пайдо бўлуб,
Бошима ёғдурди зарби муштдиндур бу кабоб.

Ёр васлиға етолмай, ишқ китобини битиб,
Куйди Барно жигариким, дуруштдиндур бу кабоб.

6

Нигоҳ солма, мани назарға илма, табиб,
Писанд ноқис ила нишинга илма, табиб.

Бу ишқ дарди эрур, фасона этма мани,
Вагар на ҳеч қадам ранжида қилма, табиб.

Муҳаббат ўтин ўчирмоқ эрса нлик-ла,
Шифойи васл кетурмагунча келма, табиб.

Агар давойи ҳижрон надур, билмассан,
Бу дард сирри қаёнда эрур, билма, табиб.

На ер огрийди, деб агар сўрурсан ўзумдин,
Овора бўлма, бу маҳжур кўнгулни тилма, табиб.

Муҳаббат аҳли билурлар бу ринд ҳолини,
Ярога қўл текизма, гадудин шилма, табиб.

Висола муждасини гар манга насиб өтсанг,
Барно қошидин ҳаргиз хиёл жилма, табиб.

7

Исминг Анбар, жисминг Анбар, доларухсан, лаъллаб,
Сўзласанг кўрган ҳар одам айтур аҳсан, лаъллаб.

Гар ҳаётим тийра бўлмай муътадил бўлғай эди,
Бир эмас ҳар ерда қилғай эрди гулшан, лаъллаб.

Май ичиб, мастона боққанда юзингга ҳар замон,
Қулбани гулгун мисолида кўрарман, лаъллаб.

Ҳуснинга мөнанд эрур ҳилму ҳаё, ахлоқ ҳам,
Шунчалик нурни латофат йўқ мани ман, лаъллаб.

Ширинидин айрилиб, меросини бермиш санга,
Келса Фарғона аро кўрмоқчи арман, лаъллаб.

Чини Мочиндин келиб кўрса агар шаҳзодаси,
Они ҳам ишқида қилғой эрди Қўҳқан, лаъллаб.

Илтижо қилғой бу Барно, ҳукм қилсун тебрануб,
Раҳнаидин ўтма деб Қивчоқу Найман, лаъллаб.

8

Йиллардан ҳам йироқ бўлди зулматли соат,
Токай давом этар бундоғ алам — разолат.

Хуршид юзин тўсиб турар қоронғу чодир,
Шул сабабдин еру кўкда ҳоким асорат.

Мовсим қани, иқлим қани, фасиллар қани,
Барчасини халқумиға тортидн фалокат.

Қалъаларни, бўстонларни, кўп маконларни
Вайрон этди ҳукмронлиқ деган касофат.

Набототни, меваларни, барча сарватин
Паррандау мўру малах айлади гонат.

Ҳокимларга игоат, офатга рози,
Қачонгача қилмоқ керак бу хилда тоқат.

Барнолар зулматда, заъфарон юзи,
Ғазаб кўзғаб, хазон бўлди ҳусну лагофат.

9

Эй боғбон, ўзинг соҳиби иноят,
Аҳволимға бўлғил эмди ҳимоят.

Дашти жирун ичра сарсон ўлмайн,
Ноҳақ йўлдин ёнушмағай жикоят.

Ҳар кимсани макони ўлса саҳро,
Қуруқ чўпдек қуритгуси ҳарорат.

Сабзини отмаки, нобуд ўлсам ўшандоғ,
Сандин фарёд этиб кетгум бағоят.

Дарахт бесамар ўлса боғида,
Боғбон танида қолмағай ҳаловат.

Мани кўкартурмай ниҳол мисоли,
Роҳат этсанг ўлуру айни ҳамоқат.

Тарбиятдин бенурлар ўли Барно,
Бепарволик келтурармиш ҳалокат.

10

Дарё мисол ўлур барча газалиёт,
Сабанш айлар гўё арча газалиёт.

Дарё киби оқмай, кўкармай турса,
Албат бўлур парча-парча газалиёт.

Маддоҳликқа ярар сўзда ёзилса,
Ҳар мақом сози дуторча газалиёт.

Рўзгоримиз қазонида қоврулса,
Тотлиқ бўлғой мойли гарча газалиёт.

Ҳаётийлик касб этмаса ҳар газал,
Хушомадгўй бир шиорча газалиёт.

Махмур изиди бермаса газалхон,
Гўё қаламлар норча газалиёт.

Хати хубук, мағзи Барно бўлмаса,
Хориб қолғучи чопорча газалиёт.

11

Субҳндамда мани, боди сабо, уйғот,
Димоғимға юбориб хушҳаво, уйғот.

Тонг жамолин кўрмоқчиман олги сафда,
Унг қўлимға бериб янги ливо, уйғот.

Шамъи анвор иур сочур, деб кўзим кўкда,
Ер узра ҳам сочяб андин зиё, уйғот.

Зиё сочар чоги гофил қолмагайман,
Қулоғимга бериб савти наво, уйғот.

Фироқида куюб, бемор ўлғонимда,
Тонг васлидин насиб этиб даво, уйғот.

Бир ўзумни дедим халойиқ номидин,
Олам ичра талъат бериб жило, уйғот.

Боди сабо, ўзгинангдин умидим кўп,
Маҳрум ўлмай Барно бахти қаро, уйғот.

12

Кел, дилоромим, ғазал ёз, пайравият олсун авж,
Илмдин баҳс бер, (бир) оз ақлу фаросат олсун авж.

Бу на хислатдурки, илму маърифат бўлди малул,
Ҳақ сўз ила жарчи бўлғилки, шужоат олсун авж.

Ман битай тавсифи ҳуснингни тамом ўтгунча умр,
То дилимда сенга бўлгон чин муҳаббат олсун авж.

Сан агар битсанг гамимни, бир йўла изҳор этиб,
Ғамзадалар борасидаги фазилат олсун авж.

Ғамгўсорим, бир йўли кўксумга қўл ургил ўзинг-
Ким, билиб дерсанки, қандоғ бу ҳарорат олсун авж.

Баски билдинг бу муҳаббат бодасни хуморидур,
Сўнгра айтурсанки, риндларга саховат олсун авж.

Неча ошиқ саргузаштин ёзди Барно умрида,
Боз ҳам айлаб шитоб дсйдур, садоқат олсун авж.

Ўзбекни арабга қилди дугона ҳаж,
Бу элга келтурди ажаб замона ҳаж.

Борурға маблағи йўқлар йўлуқти гурбатга,
Пулдор одам учун хўб бир баҳона ҳаж.

На эрса суду зиёндин йиғилгон ул маблағ,
Жаноби ҳазратга деди ноиа ҳаж.

Дилида шуҳрат учун бой борур Каъба тараф,
Шу турфа ҳожигадур бир афсона ҳаж.

Номуси туфайли ямоқчи кетиб эди ҳажга,
Шўр сув лабида қабул бўлди ягона ҳаж.

Кетишда сартарош видоълар фарзандига,
Кўмибдур анда ани ҳам бесогона ҳаж.

Дилшод, тунда худони ўзига ёлбордим,
Шоядки бўлса қабул уйда шабона ҳаж.

14

Эй рақиблар, сиз деюрсиз: «Ишқ сўзидин кеч-кеч»
Мен деюрман: «Ишқ сўзидин кечмагайман ҳеч-ҳеч!»

Сиз деюрсиз: «Ёр остонидин олгил бошни»
Мен деюрманки: «Кўтармасмаи бошимни ҳеч-ҳеч!».

Неча дерсиз: «Кетгил эмди, шу изо басдур санго»,
Ман нечук кетгумки ёр зулфи этибдур печ-печ.

Дарғаҳидин ҳайламак истар эса ул моҳрў,
Аввало кессин бошимни, десун банддин чеч-чеч.

Шунча ҳам оқсунки қоним, лолагун бўлсун жаҳон,
Амр этсун санга бу ваҳрим аро хўб кеч-кеч.

Чирқираб арвоҳи зорим, даргоҳингга пойма-пой
Келса, Барно ўрнида йўл берсун ул ҳар кеч-кеч.

15

Бошингда бўлса фалокат, бу кенг жаҳондин кеч,
Зулмда ўтса бу умринг, заминун замондин кеч.

Ёнингда эрса рафиқинг ила рақиб агар
Рафиқ баҳраси олғил, рақиб зиёндин кеч.

Жаҳонда яхшилик инсон юзига зийнатдур,
Набот берса заққум бил, бари ямондин кеч.

Оғизда лахта эткиг бор, ямонни айттирма,
Агар зиёни гапурса, тилу забондин кеч.

Ўзингни одам этибсан бировки Хотамдур,
Ҳақорат айлама ҳаргиз, ямон гумондин кеч.

Ўзингни ўйлама танҳо, эл ичра содиқ бўл,
Нахудча етса зиёнинг, ўзинг ҳаёндин кеч.

Дилшод, отгон ўқинг гар нишонга тегмаса,
Хатога ўқ юриггувчи бузуқ камондин кеч.

16

Қолабимга оҳу дарду ҳажру ишқ деб кирди руҳ,
Ҳар бўғум, ҳар рагда қон бирла ҳамоғўш юрди руҳ.

Қон сезадур таб сирини ўтсиз ёқиб қиздиргали,
Дил маконига қараб қон лашкарини сурди руҳ.

Бағрим очғач дил саройин, асли манзля шул дебон,
Меҳр созин ишлатиб, ишқ танбурини урди руҳ.

Маҳрами рози илан журъа тотиб, ол бодасини,
Хияват уйда ишқбозлиқ ила даврин сурди руҳ.

Дилга боқиб қолбимда меҳр ўтини ёқаман,
Менга сан ҳам ҳамфикр бўлгаймусан, деб сўрди руҳ.

Дил деди: «Ўт ёқғучи эрсанг, бу ўтни қўш анга»,
Ҳайратомуз дилдаги меҳр оташини узди руҳ.

Эй азизим, санда ишқ ўти ёнарса шуичалар,
Шул сабаб Барно экансан, деб базми қурди руҳ.

17

Кўзумни(нг) нурини тўкғум, китоб эрса сариҳ,
Вужуд боби ёзилганда боб эрса сариҳ.

Ҳуруфда нури ҳаётим шуючи барқ этса,
Башар қиёфаси узра лубаб эрса сариҳ.

Жамол ойинасида сафил қўзғотғой,
Камоли ҳусни кўкида маоб эрса сариҳ.

Кўзум кўрмагон ул ҳур ҳақида ваъз этмам,
Фанони(нг)бахридин оқғон сароб эрса сариҳ.

Нечун аҳли тасаввуф вараъин ёқтирмасин,
Самиъ замирида шайхи қимоб эрса сариҳ.

Сабаб надур, қалаидар тутар кажкулнини,
Футуҳи тақвида шайху шиеб эрса сариҳ.

Нечун мулки ҳудудин васиъ то бора,
Барно(ни) адамға чақирғон хитоб эрса сариҳ.

18

Низомийю Фузулийня асари чўх,
Асарлари чўхлиғидин асари чўх.

Ғазалларин пайравида бош дўндуруб,
Бутохлери вазнин оини самари чўх.

Адаб анжуманинда шоҳ ўлдуғидур,
Мушоара бобида шавқин зафари чўх.

Турк элоти севдигидан ҳар доимо
Фарғонанин Хўқанлига сафари чўх.

Кўрдум оини икови ҳам баржаста зот,
Миёнинда эл бойлағон камари чўх.

Оразидин нури адаб барқ урдуғи,
Зарралери шўъласини шарари чўх.

Дилшод агар менимкин ким ўқиса,
Ўз асрининг борасида хабари чўх.

19

Эй кўнғил, доим мурувват бирла доғи жона бох,
Жон дугул завқи қафас шаклиндоғи жонона бох.

Бир бохиб, этма фаромуш манзари чашминг буруб,
Лаҳза-лаҳза хуштабассум айла, она ёна бох.

Сан дириксан они бирла, уз дирикдур сан ила,
Лолая қўймоқ истар жон дугул парвона, бох.

Бошинг узра чарх урар оташга ўзин ургучи,
Қуймасун шамъин ўдида, чўх қона-қона бох.

Қўнмақ истар лабларинг шерозасига ҳар нафас,
Лутф эдиб йўл вер анга, қўндур сан они, кошона бох.

Доим арз айларки, сандан илтифот истар бу жон,
Қолабим султони эрсанг, жонима шоҳона бох.

Эй дило, сандан муҳаббат муждасини истарам,
Дериб олмохчи бу Барно, санда чўх дурдона, бох.

20

Васл ҳангомни кутдум, келди бу ҳангом талх,
Наврўзим субҳини кутдум, лек келди шом талх.

Некном олмакки излаб, ишқ йўлини тутганим,
Охири мажнун этиб, қўйди манга бадном талх.

Бора-бора равшан ўлғой деб, умид этдим бу шом,
Қобқаро зулматда қолди бахтима ҳангом талх.

Қосау жомим лабига байт ёздум бол ила,
Шум рақиб оғу солиб қайтарди манга жом талх.

Лаъллаб еткурса ёрим деб қадаҳ тутдим ўзим,
Тўқди майни қатра қўймай, эмди қолдим ком талх.

Бир йўли юзимга боҳмоқ ўрнига ул бевафо,
Тарсаки урди юзимга, бу деди инъом талх.

Найласун Барнойн Дилшод, илтижо ширин сўзи,
Ёрдин олди жавабига бутун пайгом талх.

Қўлунгга ол қаламни, ёз газалини, дедилар устоз,
Бериб илҳом дилга муштаганина дедилар устоз.

Сан ўқ бошлаб адабни, эл ҳаётига муваддат қил,
Сухан бўстонида булбул бўлурсан, дедилар устоз.

Гуноҳингу савобингди гапурма, меҳрдин сўзла,
Муҳаббат жомидин ҳиммат майини ич, дедилар устоз.

Улукдин баҳрамайд бўлмай қазоу қадри айтма-
Ки, ул маслак йўлида бошқалар бор дедилар устоз.

Агар одам эурсан муфтихўрликдин (кечиб, назм эг)-
Ки, намнинг бурди кеткай ҳирс қўшулуб, дедилар
устоз.

Мулозим бирла ошно бўлмагилким, кибр зўр ўлгой,
Такаббур элидин дарду мараздур, дедилар устоз.

Эл ичра ишга, эл бирла тирик бўл(тил) амалда-
Ки, тапҳо пом чиқормас яхшиликда, дедилар устоз.

Қалам олдим қўлумга, шеър ёзим эл ҳаётини,
Амал қилдим ёзида ҳар нимарса дедилар устоз.

Агар ишқу муҳаббатдин ёзар бўлсанг газал ҳар гоҳ,
Элинг ишқини. Барно, даямо ёз, дедилар устоз.

Билурмиз шаҳду шарбагдин бўлур қанд,
Киши илгида сарватдин бўлур қанд.

Қуруқ туфроққа қўл ургач паё-пай,
Лубоби хок меҳнатдин бўлур қанд.

Башар андуҳига саз олоти пай,
Маоби зарби ҳимматдин бўлур қанд.

Набобот ағри инсон мунтазирн,
Заҳарлиқ қут адолатдин бўлур қанд.

Ғадо ғурбатда, авқоти заққумдур,
Ҳамийят бўлса, ғайратдин бўлур қанд.

Қачон ҳоким ўлур ҳақ ин жаҳонда,
Тамоми нозу неъматдин бўлур қанд.

Ғадоу шоҳ номи чиқса хатдин,
Ҳама Дилшоду ифбатдин бўлур қанд.

24

Ҳонақоҳ шайхига берсанг гар қулоқ ваҳдат лазиз,
Дайр шайхига қулоқ солсанг агар, шарбат лазиз.

Кимки ваҳдатни талаб этса бўлуб бир мосиво,
Анда қолмабдур кишиликдин нишон, сурат лазиз.

Майли ҳар ким суйғонининг лаззатин кўрсун, нетай,
Ман каби риндларға муғ туткон майн накҳат лазиз.

Ёр деб овоза бўласам, қўлга олғум жомни,
«Ашрақат мин екс» бўлса, манга бас тийнат лазиз.

Майни ичсам, ёр дийдорини кўрсам дайр аро,
Ишқ дарёсида чўмсам, манга шу ишрат лазиз.

Ёр ишқи қайси йўлга солса ошиқни агар,
Мажнуни саргамтадек юртандаги ғурбат лазиз.

Номаи аъмолима, Барно, ёзилгон тақдирим,
Бу ўшал ишқ йўли деб, қўйсам, журъат лазиз.

25

Хўқанд боғида етилгон жийда хурمودи лазиз,
Мағзи Кашмирдин кетурғон лафз ҳалводин лазиз.

Истравшан соҳибийси бор узумлар шоҳидур,
Мирҳусайни донаси ҳам яди Лайлодин лазиз.

Биз Намаигон ҳамқарини, меваси бизлар учун,
Қайи ҳам Лоҳурдаги ҳар қанча аълодин лазиз.

Лалми буғдой нонини егон билур қандоғ бўлур,
Ғалласини донаси минг хум тиллодин лазиз.

Еримизни(нг) шояисини ўзимизга берсалар,
Биз налов қилсак хитойли мингта шавлодин лазиз.

Мулки Фарғона жаҳонни жаннатилур билсалар,
Боги Эрам деб мақтанилгон тухми анқодин лазиз.

Сўзни Барнодек баралла айтса шөйри замон,
Ҳар бир рўзгор учун тазвири муллодин лазиз.

26

Ватаним боғида бир кун муждан гулёр муқаррар,
Чаманим ҳуснига гулгун чўҳраи дийдор муқаррар.

Тасвир суратини тил ила изҳор этарга,
Бу дилим мулкига илҳом мисраи ашъор муқаррар.

Тил ила ҳар қадаре тасвирини назм этсам,
Суратин тортгали қўл лоғару бемор муқаррар.

Васл занжирбанддур, эшнки мадфуи донм,
Кўрголи маъшуқини ошиқ эрур зор муқаррар.

Ёр васлиға етушмоқ йўлини рашк айлаб,
Банд этибдур бандимизға неча агёр муқаррар.

Ошиқи зор ўзи, қурбати йўқ очса йўлини,
Мавсуми наврўз ўлуб, келса мададкор муқаррар.

Ринди бечора ҳамиша масту мустағриқ эрур,
Гул насими баҳра бергач бўлса бедор муқаррар.

Бу гадолар ҳолиға қилса тараҳҳум, Барно
Битса васл ҳукмини зулм бўлғуси бекор муқаррар.

27

Эй ватандош, ҳамфикр, ҳамзикримиз, ҳамхоналар,
Бирга ўйнайлик, кулайлик жўралар — дугоналар.

Пардани очинг, чиройингиз кўрунсин эл аро,
Шамъи рухсериингиза куйсун кўриб парвоналар.

Юртимизга раҳна солиб, кечалар бирдан кириб,
Роҳатимизни бузишга келмасун бегоналар.

Пок тупроқларни босиб, қилди нфлос ерларин,
Зоғ чанголидин ҳам мушкул эрур бедоналар.

Не гуноҳим борки тожикман, тилимда турк сўзи,
Қишчоқу мўғул келиб, бошимга урғай фоналар.

Куйлангиз сзодлик мазмунида, сиз, бейбо,
Тингласун Тошканд, Хўжанд, Хўқанд ҳам
Фаргоналар.

Соз олинг мутрибалар, Барно газалии бошласун
Мовароуннаҳр аро парвоз этиб тароналар.

28

Шеъринг кишвариға шоҳ Амир,
Ҳамқалам дўстлариға паноҳ Амир.

Ҳар газалхонлари лашкар аса,
Ўзи саф бошида нешвоҳ Амир.

Бу адаб рўзгор гулшанидур,
Бундаги раҳбару сипоҳ Амир.

Шоири андалиби қилса наво,
Барча тил ҳақлигиға гувоҳ, Амир.

Ҳар Навоий эрса санойи газал
Дору бўлғучи шифо — гиёҳ Амир.

Мулки Фаргона адабга эрса кўз,
Мисралар устидаги нигоҳ Амир.

Таъби Барносига боқсангиз агар,
Шеврликла заррин кулоҳ Амир.

29

Хўбрулуқта бини қўймағил, эй террор,
Фаҳш ишларга сени ҳусн атмади тайёр.

Одамға фақат ҳуси эрур рўйига зеб,
Ботинда жамил ўлмаса бу ҳуси бекор.

Кўзумга жаҳон зийнатиин айла зиё,
Ушшоқлар йўлларида айлама маккор.

Ростлиқга завол ўлмас эмиш, билинг,
Халқингни ҳалок етмағил, ай айёр.

Ешлиқ сенга бир йўл келиб, боз кетар,
Қадрига етиб ўйнамоғнинг даркор.

Гар ташқи жамол хўб ичи бад бўладур
Гўёки ичи лой, юзи нақшу нигор.

Барно, ҳама вақт ичу тошинг бир қилакўр,
Ҳуси аҳлиға бўл икки жаҳон ичра саркор.

30

Мовҳуметдин мосиволик ном таратган ўзимиз,
Ақлу ҳуш меҳнат билан (дунё) яратган ўзимиз.

Ридмиз дайришини, боданўшу жандапўш,
Борлиқ сайрига элпи қаратган ўзимиз.

Эрлар даврасига кирма деюрсизлар гаюр,
Биз ҳам одаммиз дебон ҳансиратган ўзимиз.

Дунға меҳр қўюб, бодани ичма деюр,
Бола йўқ, оби уннаб деб, шарширатган ўзимиз.

Шайх Мансури аналҳақ илл Машраб пиримиз.
Ишқсиз шайх кўзини пирпиратган ўзимиз.

То муҳаббат ўти огзидин шарора урмаса,
Мордек бошин мажақлаб, чирчиратган ўзимиз.

Сўфийи жоҳил, кўзинг оч, бўлҳавас бўлма дебон,
Барно ила газал ўқуб, қийқиратган ўзимиз.

31

Келинг, қизлар, чолайлик дил ила соз,
Биз осойиш замони чорлайик боз.

Дилримизни таъриф айламакка,
Ҳамма мақсадни бирга айлайик соз.

Кўшиқни Нодира шеърига боғлаб,
Бўлайлук созига бизлар ҳамовоз.

Увайсий бирла Маҳзуна қошида
Турайлук суҳбат айлаб бирга дамсоз.

Ҳазаллар пардасини ҳар қаноти
Ҳаётлик кўнглимизда этса парвоз.

Қимки мисли маъдан эрса рангин,
Ҳазаллар ҳусни эрмас, балки пардоз.

Ҳамози мисра асли эрса, Барно,
Ўқугол одам айлар онча эъзоз.

32

Ёшим эллиқди ўтубдур ҳеч сўнмайди ҳавас,
Навжувонлардек бўлинг, деб яхши ўйлайди ҳавас.

Ишқ ўтнда куйдим, мадфуи (бўлдум, ўтди умр)
Ўзи кўнглумни қитиқлаб, шўх куйлайди ҳавас.

Бир замонлар зўр умид бирла тараҳқум айлабон,
Бу забони лолға сўзлашни сўйлайди ҳавас.

Ишқ дардин дема кимга онт бергонда ичнб,
Боз ошиқлик тақозосини қўймайди ҳавас.

Рост айтур гар ҳавас ўз йўлидин (ҳеч) қайтмагай,
Гар ниятга етмагунча суст бўлмайди ҳавас.

Эй ситамгар, қўй, дилим абгордур зулм ўтидин,
Ишқ ўти андин қавий, деб бирга зўрлайди ҳавас.

Қайга бошдин бу дилим гўё баҳор ўлмиш, кўринг,
Ваҳки, Барно кўнглидин кўкларга ўрлайди ҳавас.

33

Дилда мисли чашма қайнайди ҳавас,
Қайнашидан лаҳза қолмайди ҳавас.

Бу ҳавас кўнлардадур, деб ўйласам,
Тунлари уйқуни қувлайди ҳавас.

Ҳар киши ҳар турлик ўйлар, бу ажаб,
Ҳар кўнглини қўймай овлайди ҳавас.

Мандағи ўйлар тамоми ўзгадур,
Юрагим сиррини кавлайди ҳавас.

Орзуйим шулки, кунжи хонадин,
Қизларим чиқмоғин хоҳлайди ҳавас.

Мани ҳам сизимга сини қўшмоқ ила,
Аллоли замонға чорлайди ҳавас.

Барнони ўн бора сишини кесиб,
Анбар қиз ёшига боғлайди ҳавас,

34

Ман ҳукм этарам: патаним обод бўлмаса бўлмас,
Қашшоҳ элим охири парзод бўлмаса бўлмас,

Йўқдур ҳеч иложи, орзу чиқар рўёбга,
Вайрона бадалида шаҳар бунёд бўлмаса бўлмас.

Кўб ринд жафо нчра тан жисмини билмас,
Охири бўлиб ҳушёр, озод бўлмаса бўлмас.

Дайр аҳли наздида, бу дун ҳар лалзада нобуд,
Даҳшатли калисо нез барбод бўлмаса бўлмас.

Эй пири мугон, майкадаги йўли қаёнда,
Сармаст ўлиб ишқ ғазали ижод бўлмаса бўлмас.

Барно кўлига қоғаз бер, битсунки ҳукмин,
То элига саодат иршод бўлмаса бўлмас.

35

Бўстонимга ғазаб бирла ғазо деб келди қиш,
Шум ажални қосидиман, тут азо деб келди қиш.

Яшнагон гулларни ҳайбат бирла сўлдурди ғажор,
Қошу мўйлаб музлагон ҳолияга «воҳ» деб келди қиш.

Ез фаслидин намуна бир фаровон куз эди,
Қаҳратон бўронини олдиға солиб келди қиш.

Сардарахт яфроқларни олтун каби ҳарён сочиб,
Раҳмсиз тонтаб, аёғ остига олиб келди қиш.

Нотавон кўб жониворлар ўрмалаб юрган эди,
Ҳайбати бирла бу мазлумларни чолуб келди қиш.

Йўл тополмас эрди айбоқчи йўлини кўрсатмаса,
Посбон гафлагла қолгонга қувониб келди қиш.

Нозу неъмат лаззатини қон югуртгай рангига,
Қонсираб, ҳолдан кетиб, бўздек оқориб келди қиш.

36

Васвос ила шоҳни айлади агмо уруш,
Шоҳни шаҳаншоҳ қилишга айлади лаъво уруш.

Жаҳонгирлиқ таманноси шунча эрурким,
Бу номардга Амирни айлади аъзо уруш.

Қўлига гулгула солди, не ўйинлар кўргузуб,
Қон ичиш иштаҳасин айлади аъло уруш.

Хон бечора урушини ҳамчу қимор ўйлади,
Ютдуриб бер бузин, айлади агмо уруш.

Истравшан устига ҳар йил черих бирла бориб,
Эл бешини қуббалаб, айлади гавго уруш.

Шоҳдин шоирлиқ олтин ювди охир кўрунғ,
Шоҳни мот қолдириб, айлади савдо уруш.

Орзу Барнога шулки, бу Амир шоир эрур,
Шеър шамшири ила бўлғуси полайдо уруш.

37

Ринд элига пир баён этмади ваъз,
Ваҳ чаро бирга ҳаён этмади ваъз.

Нақдини кўрди бу воизи гараиг,
Ростгўйликда бирон этмади ваъз.

Насяни ваъда этиб, нақдин олиб,
Эл ҳамёинини гумон этмади ваъз.

Жаниату ризвоп ўлур тонгла, дебон
Ўзи ҳақида чушон этмади ваъз.

Бу униоб бодасини деди ҳарон,
Ришва сўзини аён этмади ваъз.

Гапуруб зулм элини(нг) фойдасига,
Адлини вирди забон этмади ваъз.

Сўзидни мажлиси Дилшод ўлмай,
Ўзи ҳам нафъи замон этмади ваъз.

38

Тақдир дедим, биймднн ҳеч ўлмалнм халос,
Ваҳм айладим, жипднн бўлолмаднм халос.

Қай кун тасаввуф аҳлига бўлгонда ҳамнишин,
Бийм қолмади, аммо днндин бўлолмаднм халос.

Аҳли хирадга ёндошиб, қувднм тасаввуфнн,
Ихлоси эътиқодннн тан олмаднм халос.

Фикр айладнмкн, рўзгор олоти не турур,
Омузнннн хирад деднму бўлолмаднм халос.

Вужуд аҳли рўзгор илмннннн ахтарур,
Донишкада даргоҳндин мэн ўлмаднм халос.

Не кўзга жилвагар эрур, не қўлда хушку тар,
Кўруб, тутуб, ўзга йўлга киролмадим халос.

Дилшодия тарсо дебон, ҳукм этди қозилар,
Бош кесдилар, жон чиқмадию бўлмадим халос.

39

Мажлис оро жом тутмоқ бизга хос,
Мавҳумот сиррин унутмоқ бизга хос.

Ҳар рибо ришва қибъидин кечиб,
Мўндини лойини ютмоқ бизга хос.

Савти лобуда вараъдин сескалиб,
Муғбача созин эшитмоқ бизга хос.

Ул тамуғ учмохдин умид узуб,
Ёр дийдорини кутмоқ бизга хос.

Қора чодир бурканиб ўтурмайин,
Назм айёмин юрутмоқ бизга хос.

Хонақоҳ ҳангомасин пешпо уруб
Ринд элин дайра киритмоқ бизга хос.

Май ичиб, Дилшод, хуррамлик ила,
Зулмини(нг) беҳин қурутмоқ бизга хос.

40

Менда ман-ман лофдин йўқдур ғараз,
Сўнгра нуцу қофдин йўқдур ғараз.

Ваъз айтиб, ўзи амал этмай анго,
Қалбаки ичқоқдин йўқдур ғараз.

Дунёдин уқбони аввал сўзлашиб,
Юзакни инсофдин йўқдур гараз.

Суратини сийратидки ажратуб,
Ялтироқ авсофдин йўқдур гараз.

Қундузи масжидда, тунлар базми аро,
Ишрату тундликднн йўқдур гараз.

Шубҳалик авқотни макруҳ деб,
Рўяки дилсофдин йўқдур гараз.

Тилда, Барно, зикри ҳақ ол кўзига,
Дилда шину кофдин йўқдур гараз.

41

Аё одам, сенга қувват эрур фарз,
Ҳаётингга яраб қудрат эрур фарз.

Бу қудрат рўзгоринг тебратингга,
Аносир илгидин гайрат эрур фарз.

Бу қудрат, қуввату гайратга монанд,
Фазилат бўлгучи ҳиммат эрур фарз.

Булар устига виждон ҳам керакдур,
Неку рафтор ила иффат эрур фарз.

Санга шундоқ фазилат берганига
Халойиқлар учун хизмат эрур фарз.

Шу хизмат бўлмағи шойиста десим,
Анингчуи жонкуяр меҳнат эрур фарз.

Агар Барно газалхон бўлмоғ истар,
Навоний пийр деб, икят эрур фарз.

42

Қалам текизма қошикга, бузилмасун бу хат,
Фалакдин ой мисоли узилмасун бу хат.

Ики чизиқда мужассам ёсин айлади пай,
Бу икки маст қўйилмай тузилмасун бу хат.

Қошингни кўрсатиб ойга, ҳижолат этма ани,
Юзингда доира шакли сузилмасун бу хат.

Юзинга боқсам ўқурман маҳфаф олтини,
Илоҳи ишқим ўтидек кўзилмасун бу хат.

Мужгон ўқи ҳамиша қошингадур маҳрам,
Қиёмат ўлғуча ҳаргиз тўзилмасун бу хат.

Тоқ узра тут ҳамиша ики қамар янглиғ,
Жаҳонни нури ёғурмиш ёзилмасун бу хат.

«Вал-лайли вал-қамар» оят ёзар эмиш Барно.
Ҳуруфи оят уза бирдек тизилмасун бу хат.

43

Бу хатни меҳр ила битсун ҳаририга хаттот,
Шу ишда хизмати сингсун кабирига хаттот.

Бу хат ўчмасун асло ҳарир сафҳасидин,
Тарих гули яратсун сафирига хаттот.

Бу хат ҳуруфини мисли ниҳол сабз айлаб,
Бўстони илм ясагсун фақирига хаттот.

Бу хат муждасини элиб паём тариқида,
Берурму телба кўнилик асирга хаттот.

Бу хатни дола мисоли учурса боди сабо,
Яфроги гушса тугарму адирга хаттот.

Бу хат ҳажр ила туғён аланаси эрди,
Узини нотик этурму замирига хаттот.

Дилшод қабрида ҳам шод ўлурму руҳи кўруб,
Бу хатни берса замона аҳанга хаттот.

44

Ёзганимда хун-хун йиғлайди хат,
Бағрисидин бағримни доғлайди хат.

Нега йиғлайсан, десам бермай жавоб,
Кўз ёшини оқузуб инграйди хат.

Елбориб сўрсам, жавоб айтар манго,
Ёзасан, фикрингдаги бўлмайди хат.

Дилда бир мақсудни жо айладинг,
Ўйлаган мақсудинга етмайди хат.

Ман дедим: «Битдим сени умид ила»,
Қоғоз устидин сира кетмайди хат.

Хатда қолиб кетмагай ниятлари,
Ўқугай авлод, ҳеч ўчмайди хат.

Хат амал йўлини Барнодек тутуб,
Бу ғарибни беҳасиб этмайди хат.

46

Адабда шоҳи муашшар эрур ўшал Ҳофиз,
Фалакда моҳи муҳашшар гайр магал Ҳофиз.

Тажнис сўз топарда мисол топилмағай,
Қўзунга жинванамо кўргузур маҳал Ҳофиз.

Шароби антаҳур ичди, кетурди таърифли,
Ҳаёт тарихи ичра қилвб амал Ҳофиз.

Шиноб қилди маломат Ҳофизни кифр илғаб,
Бу йўлда қолмади асло, бўлиб қамал Ҳофиз.

Навонӣ нақлида «тўтви ҳушнаво» эрди,
Нутқини баҳрида ёзмиш нечанд, ғазал Ҳофиз.

Илмига таассуб этурмиз, сурур даштига,
Биронта ёзмади шеъри аро дағал Ҳофиз.

Дилшод ўқишда устод, ёзишда пир деюр,
Узини илмига банд этди муштағил Ҳофиз.

Ғар ой ғарб тарафидин қилур бўлса тулуъ,
Ҳам офтоб у ердин саҳарда қилса тулуъ.

Ҳамон ўйлама маҳшар бўлур дебон ерда,
Бўлур янгича дунё, замон этса тулуъ.

Бу моҳ кечаси кўкда турар шўъла сочиб,
Мағрибга ботгай ўшал он қуёш этса тулуъ.

Қуёш эрта чиқору гурубга бош қўёр,
Умрини охири ҳар кун ҳазор этса тулуъ.

Қачонки нури саодат чиқар бу оламға,
Қунини нечаси бўлмас ҳамон этса тулуъ.

Нурини мингига ошургай заминға сочмоқға,
Қиш ичра ёз бўлурмиш баҳор этса тулуъ.

Бу кунда отун ўлиидин у кунви(нг) шогирди,
Барноға афзал эрурди амон этса тулуъ.

47

Ўзини эл ичида сўфинамо этди вараъ,
Жазаба тутса қўлин сўйи само этди вараъ.

Қўзларини юмдирибон мухлисн гумроҳни ҳам,
Тилини гулдуратиб чуну чаро этди вараъ.

Гар дуо изласа бир оми пур жафопеша,
Йўлидин оздурубон бир бевафо этди вараъ.

Кирса шифо излаб агар бир мариз сўвмаа аро,
Самъ тузуб саҳл дардини бедаво (этди вараъ).

Шар сўзини пеш этибон ўзида йўқ амал сира,
Уй-жойидин совутиб, бир мосуво этди вараъ.

Дин йўлидин юриб ҳамеша нафс бандаси,
Ҳар ким гапурса йўлиға беҳаё этди вараъ.

Сўвмаасидин ёз ўгуруб, Барно борур майкадага,
Юргузсэмай дин йўлиға алвандоъ этди вараъ.

48

Ҳижронимда ёниб турган шам чароғ,
Ман бирла тенг торгуб туруп гам чароғ.

Кўнглумдаги чўғим каби ўчмайин,
Кечалари менга бир ҳамдам чароғ.

Кўз ёшини тўкуб йиғлар ҳолимга,
Изтиробга тушганда ҳар дам чароғ.

Ман оламни зулматда деб инграсам,
Қаро кийиб тутадур мотам чароғ.

Мижгонини чизигидни сиёсини,
Бериб бўлғай дардимга малҳам чароғ.

Жон берурда деюр, оби диламдин
Қувват олуб, ёнур лак-лак ҳам чароғ.

Ҳамдамимни(нг) сўзи мани аллалар,
Дилшод ўлсам ёнар бир олам чароғ.

49

Эй малакнамо жоҳил, бу жамолингга туф-туф,
Ҳайф ўтубдур умринг; бу камолингга туф-туф.

Дунёни тушунмасдин соч оқарди, билмассан,
Ўтган умр инқоби, ул оқ рўмолингга туф-туф

Ўз худопарастдурсан, қора дилда макринг кўб,
Элни алдашга фикринг, ҳасбу ҳолингга туф-туф,

Сўзлабон мазороту кўб анёратинг доим,
Лафзда қироатвор қилу қолингга туф-туф.

Ишратинг ошурмоққа эл хунин сўруб топқон,
Нақшин уй валосингу молу ҳолингга туф-туф.

Мурғ каби умр кўрдинг кўб заиф камандингда,
Ҳар нажас гизоингдур, моҳу солингга туф-туф.

Яхши отга бир қамчи, санга юз минг ҳам ўтмас,
Деди дарғазаб Барно, думу ёлингга туф-туф.

50

Хаста кўнглим тапу този бир тараф,
Телба дунё ишва нози бир тараф.

Бир тараф ажзу бино овозаси,
Бенаволарни (нг) овози бир тараф.

Кулбалар ичра муножоту йиғи,
Тамбуру дап, найни сози бир тараф.

Пойлуч манзил тополмай сар гаранг,
Таблада қуш асбу този бир тараф.

Ошиқи бечора йўлда жон узар,
Сохта дилда ишқбози бир тараф.

Бу фалак кажровлиғини қўймади,
Мазлум эллар арзи рози бир тараф.

Бахтини Дилшод қаёндин топар,
Ҳақни айтур сўз гудози бир тараф.

51

Телба кўнглим доимо ғамнок,
Шул сабабдандур давримиз бебок.

Рўзгорим мактабим бўлди,
Нлм олсун соҳиби идрок.

مولانا ایضاً قانداغ ایریک
انکا باور ایلا بیستک

خدا اوزرا اطل کوندا
با یینی بیچ، ایستکان زلیک

کیمفلر روز میثاق
رو نسیز نیز ایتمز تیک

سول سیدین با یا لار
کیمیدور غولر کیمخاب ایستک

تیکلار نه بسک کور
اوغ اور نیتلر برور کیمک

آستغان غولر قان کیم وکر
بیک کیم کیم کیم کیم کیم

ایستک رایستک اولانسون
برق اولور اولور تیک

Бизга мактаб этди рўзгорин,
Жабрдин айлаб яқосин чок.

Ким қидирди ҳақ адолатин,
Зоям ичурди захр ила тарёк.

Сарватини муфтхўр олгач,
Бенаволар кушонур тун шок.

Ҳоким эрди минг қабоҳатдин,
Марг тотти Ковадин Зақҳок.

Етма, Дилшод телбалик айлаб,
Чиқ адолат йўлига чолок.

52

Мулло айтса қандоғ эртак,
Анга бовар айла бешак.

Худо ўзи азал кунда,
Бойни бино этган зийрак.

Қамбагални рўзи мисоҳ,
Руҳини низ этти тентак.

Шул сабабдан боёнларга
Кийдургуси кимхоб ипак.

Тентакларни ёмон кўруб,
Уи ўрнига берди кешак.

От ғазотда қон кечади,
Юк тошийди шўрлик эшак.

Эшак роҳатга улансун,
Барнодадур ушбу тилак.

53

Шунчалар бўлур, ёрим, ёрни интизор этмоқ,
Меҳринг ўтиши солиб, куйдуруб, қўюб кетмоқ,

Соғиниб жамолингни, васфига ёзуб ашъор,
Лола яфроғи узра мижгон ўқида битмоқ.

Охтариб висолингни, тоғу чўл(ни) сайр этдим
Бормукин илож асло васлингга яқин етмоқ.

Ой юз(ли) нигорингни куйдуруб, қўюб кетдинг,
Келгил эмди, бас, шунча ёр дилини раижитмоқ.

.

Биймдин сира эмди, ваҳми йўқ гаюр Барно,
Мумкин эрмас эмди бу ошиқдини қўрқитмоқ.

54

Найлайин ҳолимга бир йўл, ёр, парво қилмасанг,
Бу малоҳат боғига сайр ила маъво қилмасанг.

Ишқ ўти ёнган замон ўчурмоқ учун сепгали,
На бўлурди кўз ёшимни мисли дарё қилмасанг.

Раҳм этурсан ул йироқдин маҳзаринг қирин солуб,
Соврулурди кулларим гар бу муаммо қилмасанг.

Кўзни юммоқлик маҳол ўлди манга бу дунёдин.
Қўрқар эрдим тири чашминг ҳукмфармо қилмасанг.

53

Тийра эрди рўзгорим хажри ишқинг даврида,
Равшан ўлмас эрди юздин пардани во қилмасанг.

Ишқ бозорига кирмоқ бўлди одат ман учун,
Ким билур эрди ҳусн нарҳини савдо қилмасанг.

Қўрқаман, Барно, бу ҳуснимни хазон этмоқ учун,
Дўсти нодондек васл вақтини яғмо қилмасанг.

55

Бою эшон оллога қул,
Оми одам муллога қул.

Худоба қулман, дейди бой,
Асли мақсад тиллога қул.

Бой баччалар пулга тўймас,
Отасидек суллога қул.

Тўқлик чиқорғуси шўхлиг,
Базм, ичкилик, яздога қул.

Халқ ризқини гулин ерлар,
Яхши овқот ҳуллога қул.

Авом ичра важзу самаъ,
Шайхлар макру ҳиллога қул.

Барно, инонгуси ҳар ким,
Чиндан эрса оллога қул.

56

Фалакда йилтираб турурди кўзум,
Удуглик илгида эрди юлдузум.

بنی ایسیخ اللہ کا قل
 عا مر آدم مولا کا قل
 خدا کا قل میں دید کر جا
 اصل مقصد تیللا کا قل
 جا بیو لار قل کا تو بیس
 آتہ نسید بک سوللا کا قل
 تو قلیق جیقار فوسسرو خلیق
 بزم ایچکیلیک بللا کا قل
 خلق رنو قیسی کلیندر لار
 بخش اوتات نوللا کا قل
 عوام ایچریه وجند سمع
 شین مکز ویللا کا قل
 برقا اسکو سسریس
 بعیندیخ ایرس اللہ کا قل

Миррих ёнига бормоқ йўлини
Хирадманд оғзидин сўрагон ўзум.

Кун чиқмай ҳавони босгонда булут,
Кўзини ишқалаб эрди кундузум,

Худоё, ёруғлик ато айла, деб
Такроран чиқарди оғзимдин сўзум.

Эртадин кечкача қуёшни кўрмай,
Мағрибда шафаққа нигорон кўзум.

Бир ўзум умрбод кўрмай зиёни,
Искандар мисоли бўлди мунгузум.

Қуёшни кўрурман ер остида ҳам,
Дилшодман, қирқ қулоч эрур иллизим.

57

Сўрарлар таъби Дилшодимга Барно номин олгоним,
Бу ҳусним оразида хўб зебо нақш солгоним.

Сочим сунбул деюрлар бу таним тоғида қиллираган,
Деюрман ушбу жорубим ила юртим супургоним.

Қошим меҳроби ичра сажда қилмоқ истади ёрим,
Дедим, кўрғилки, бу икки жаҳон қурмини сўргоним.

Кўзим оинасига термулуб турса агар кимса,
Кўрар эл кулфатини(нг) фикратида ўй сургоним.

Юзимда товланур бу қип-қизил қон олма монанди,
Билингким, кўп шаҳидлар қондин юзимга суртгоним.

Лабим лаълига боқма, бу юраклин томчидур асли,
Аламдин қон қусуб эрдим, лабимла боқи қолгоним.

Деюрлар тишларинг, Барно, мисоли дур(на) ё олмас,
Бу тиш мижгон ўқидек зулм қилгучига отгоним.

58

Жаҳонни(нг) бўстони Истравшан,
Ажойиб достони Истравшан.

Бутун оламга машҳур лалми бугдойи,
Патиру касирда нони Истравшан.

Ҳисоби йўқ узумзорини асло,
Муносиб богбони Истравшан.

Мударрис қошида таҳсил қилғой,
Тамоми зодағони Истравшан.

Машаққат бирла рўзгор ўтказурлар-
Ки, аксар хонадони Истравшан.

Амир, қозиларидин бўлди дилғир,
Тамоми посбони Истравшан.

Ба озода расад Дилшоду бешад,
Қабиру навжувони Истравшан¹.

59

Бориб айтғил, ўшал маҳлиқо албатта келсун,
Вақтни ўтқизмай қошимга бир сабо, албатта келсун.

¹ *Таржимаси:* Дилшод озодликка етармикан,
Истравшаннинг катта-навжувоилари-
дан бўлармикан.

Бовужуд йўл йироқдур, кўз тутарман кеча-кундуз,
Ман тарафди ёрға қил илтижо, албатта келсун.

Йўлда борлур кўб рақиблар, ишвани(нг)
Ботуруна йўл босиб, қилмай ибо, албатта келсун. душманлари,

Ҳамчу сарҳаддин ўтар мижгонларим сарбоздур,
Дедилар, сарбозига боқмай қиё, албатта келсун.

Ҳажр дардига гирифтору тараф таъжил этиб,
Васл дорусини қилмоққа даво, албатта келсун.

Ҳийлагар дўстлар қўлида оқ яловлардур маҳтоб,
Қўтарай бошига ол ранглик ливо, албатта келсун.

60

Замона аҳли ичида эрур баъзи асов,
Бегига қилса хушомад биронта якка махов.

Одамлар ичра ажойиб ясаб ўзин аъён,
Қимки тўғри гапурса тилига солди таров.

Қўлида илму ҳунар йўқ, қуруқ ланин маддоҳ,
Бойларга қил деб итоат, умрни қилди эгов.

Демаким, биргинадир деб шу турфа айгоқчи,
Осондур этса насиҳат анга агар биров.

Они шериги бордур бозору масжидда,
Бири асов, бири пес, бири махов — бу учов.

Ҳаммомга борса учовлон бизлар аъёлар деб,
Гўлаҳда кулга бўяиглар, бошига уруб кўсов.

Тўйларда иззат этардин ҳазар қилур Барно,
Табақда ош қўйишдан зарур эрур сулов.

61

Азалда ер учун қон ила жон сув
Бинокори замину ҳам макон сув.

Вале Фаргона, Хўқанд ерларнида,
Халойиққа балойи ногаҳон сув.

Чораки сув тўсилгай, банд этилғоч,
Уруб ўтғой тўғондин паҳлавон, сув.

Илмсиз рўдаполар берса фатво,
Одамларни ютодур бу ёмон сув.

Тўғонни тўсмоғини(нг) ҳийласиға,
Одам ерман днюрмиш шайтон сув.

Топиб Турсунбою Турдинисони,
Босилиб, тўхтар эрмиш бегумон сув.

Илоҳий, ер ютсун фитнажўни,
Бўлай Дилшод бўлғонда равон сув.

62

Тонг маҳал чиқди ҳарамдин турфа моҳ,
Шеърият тоживи кийган подшоҳ.

Таъзим этдик аҳтироми назмиға,
Лойиқ айлаб анга ҳурмат, иззу жоҳ.

Ким — дедим, Нодира, дедилар ани,
Енида Вайсий турур оламфаноҳ.

Ҳар бири минг шоира ўрнидадур,
Иккаи бирла тўлуру ҳар боргоҳ.

Бир анор васфи учун минг офарин,
Деб малика бир менга қилди нигоҳ.

Шу билан етди бошим то осмон,
Қолабимга тўлди лиқ меҳри гиёҳ.

Даврасида ўлтуруб Дилшод эдим,
Айрилиқ этди маки ҳолим табаҳ.

63

Икки мардум кўрунур кўзима ҳар бир гуруҳ,
Ҳар гуруҳ бир тоифа, ўзга бўлодур бир гуруҳ.

Ақлу дониш кучимиз меҳнат қилуб ҳуққомга,
Халқаро жои бобида кўблик қилодур бир гуруҳ.

Майсалар ичра тикондек ёлпайиб бечиз, фақир,
Фойда бермас ердан лаззат олодур бир гуруҳ.

Меҳнату сарватларидин бенасиб муҳтож эрур,
Бойга инсоф бер деб, ҳақга ёлвородур бир гуруҳ.

Муфт сарватлар туфайли тугён ўлуб минг фосидо,
Ўз диёрин раҳнагарларга сотодур бир гуруҳ.

Сабр ила умид этар яхши мавсум кунларин,
Меҳр ила ўз юртини жондек суёдур бир гуруҳ.

Истаюр Барно бу оламда тириклик соҳиб,
Уз яратган нозу неъматдин тоғодур бир гуруҳ.

64

Ажойиб дилкушодур Уратена,
Топилмас хушҳаводур Уратена.

Тияншон доманидин то ба Жайхун,
Кушоду бар ҳаводур Уратена.

Қачон сайр этсангиз қиру адирда,
Ҳавойи пуришифодур Уратена.

Саросар ғаллазор ичра тиламдек,
Кўрингон гулнаводур Уратена.

Шаҳар ўргасидаги катта сойи,
Суви дардга даводур Уратена.

Шаҳар атрофи боғат бе сару ҳад,
Узуми тўтиёдур Уратена.

Ҳўқандда кун кечурди гарчи Барно,
Хуши нофиға жодур Уратена.

65

Эй сабо, қўзғотмағил сарвишли авроқ устина,
Бу губор ўрнашмасун боғ ичра яфроқ устана.

Кўрқаман ой остида пайдо бўлур холи сиеҳ,
Парча доғ ўлгон мисоли буржи байроқ устина.

Игнадек доғ ўрнаса бу кишвари Фарғонаға,
Чўғ босғум доғ солгон ҳамма бармоқ устина.

61

Шарбати нобин қурутса ёрдин айлаб жудо,
Боз чанқогим ошурса шунча чанқоқ устина.

Чўли саҳродек маконим эслатур дил маскани,
Жон қуши гул топмағай қўнмас бу янтақ устина.

Бу ватан дардини айтиб, саз чолғоним учун,
Зулм ўйнар кеча кундуз барча муштоқ устина.

Назм дарёсига чўмдинг, сайд бўлмоқ тақдиркан,
Нақш эт, Барно, бу номниг банди қармоқ устина.

66

Куз бўлди ҳаёт йилин баҳори,
Лайло лабидур иқлим наҳори.

Яфроқ юзи тирналиб бу қошиға,
Пир — пирагунча эмас мадори.

Гул нахли хам ўлуб ғам у аламдин,
Бошини солуб қилади зори.

Андин на ўлурди ғунча сўрмоқ,
Қўз ёши оқиб бўлурки жори.

Қимлар анга бу ситамни қилмиш,
Сўрсаиғиз имо қилур зор сори.

Ул буми шум қўнибди гулга,
Заҳр ўлмиш ғунчасин ғубори.

Гулдек юзи саргайиб бу — Барно
Деди: «Бошимиздадур зулм бори».

Қўлимға олиб соз, ялли,
Қилғум қўшугим оғоз, ялли.

Бу ялли-ялли Истравшан,
Бу ялли мисли шаҳвоз, ялли.

Бу ялли-ялли Хўқанддур,
Ҳам ялли Олмосу Понғоз, ялли.

Бу ялли-ялли Самарқанд,
Ҳофизга ўлур дамсоз, ялли.

Бу яллини гар эшитса богбон,
Анга қиш ўлур чу ёз, ялли.

Деҳқон эшитиб қолурса ногоҳ,
Саҳрога қилур парвоз, ялли.

Барно ўзидур хушрўй азалдин,
Шеърида йўқдур пардоз, ялли.

Қош деган мундоғ қаро, нилдек намудор ўлмагай,
Мижгон ўқи зич тамому тиги хуихор ўлмагай.

Юзда оқлиқ, ўзда қирмиз, олма нақш сингари,
Қон ўйноқлаб кўзингизга, шафақвор ўлмагай.

Юз ила лаб орасида бир ҳабаш сарбоздек,
Кўз тикиб жонингизга тири ситамкор ўлмагай.

Пўл-йўл кулдургучи ёшинмачоқ ўйнар эса,
Лаб чўзиб, меҳр ўтидин юраклар абгор ўлмагай.

Икки ой бир-бири бирлан ўпушиб турган каби,
Лаъли лаб шаҳдин томузиб, кўб шакарбор ўлмагай.

Тиш чаман тоқидаги шероза монанди бўлуб,
Чоки қандил гирдига тизгон садафвор ўлмагай.

Хуснига одобни низ кўп доли гул тушгон каби,
Табъ Барно узра зебо хулқу атвор ўлмагай.

69

ШИРУ ШАКАР

Оразинг, ёр, санго мавзун широр ўлсун,
Қоматинг диёримда мавсуми баҳор ўлсун.

Форсий гуфтам: «Абрўи ту, гар сўзласам, қошинг,
Боғ аро икки раста гулу сабззор ўлсун.

Туркий айтгоним кўзинг, форсий — чашми оқувор,
Кечаларда юзинга термулуб хуммор ўлсун.

Новакест мужгонат, форсий агар гўям,
Гулшанимда гардогирд соқчидек қатор ўлсун.

Юзларингни тавсифин гарчи сўзласам, ёрим,
Боғ аро занаҳдоним олмау анор ўлсун.

Форсин ба даидонат алқиёс агар орам,
Ар гулоёнингда шероза боби эътибор ўлсун.

Қўлларингда сочимнинг торини санаб боқдинг,
Соли умри Барнаро зулмат ошкор ўлсун.

64

УРАТЕПАГА ХАТТИ МУШТОҚОНА

Эй туғулгон маизилим халқи, омон хуш бормисиз?
 Сиз ҳам эмди мисли бу шахри Хўқанд хуш бормисиз?
 Биздағи ҳукмронлиқ ўзгарди, келди бу ўрус,
 Қолгон умрингизда андак беғумон хуш бормисиз?
 Эски пучак пулни эски деб баралла айтингиз,
 Янгиси пучак бўлгунча алъамон хуш бормисиз?
 Эмди қўлдин қўлга ўтмас шахрингиз, қишлоғингиз,
 Ўз ватанда ёр-оғайни жовидон хуш бормисиз?
 Лек андак хиралиқни бартараф қилмоқ керак,
 Эски понсадларга зидду бирзабон хуш бормисиз?
 Икки аждар тил ўпушса балдани вайрон этар.
 Бошини яичмоқ йўлида беамон хуш бормисиз.
 Оҳким, аҳли илмдин футр кетди, во дариг!
 Боамал иш тутгувчи ҳеч олимон, хуш бормисиз?
 Эмди йўл очуқ, келинг Хўқандға, ҳешу ақрабо,
 Сизки Барно шаҳрида ҳар хонадон хуш бормисиз?

Дилшоди Барно, сана 1243.

ТАРИХИ МУҲОСАРА

Мани мазлум бу юртумдин ажаб сарсон бўлуб
кетдим.

Мисоли ғунижишак дар қайди бир қапқон бўлуб
кетдим.

Бу ўн етти ёшимда айрилиқ тушди маконимға,
 Амири золим илкиға тушуб, нолон бўлуб кетдим.
 Қари момом қолуб жағора ичра беҳабар мандин,
 Ўзум побанди мазлумман, кўзум гирён бўлуб кетдим.
 Аё, эй Истравшан халқи, уйғон, ухлама ҳаргиз!

Сени аҳволинга беҳад ўзум ҳайрон бўлуб кетдим.
Бўлиб мардона, отлан, кейнимиздан иштиқом олгил.
Манам монанди бир тўшандан марвон бўлуб кетдим.
Халойиқ, борсангиз Хўқанд сари ҳеч раҳна

солмангиз,

Икки эл ўртасига соҳиби ирфон бўлуб кетдим.
Ушал ер халқи бирла бир бўлуб, бир тилда

бўлсангиз,

Кушойишлар бўлур, леб дилда бу армон бўлуб
кетдим.

Ўзум юртумда Дилшоду мусофирликда не кечгай-
Ки, сар то но бараҳна йўл бўйи ғалтон бўлуб
кетдим.

Дилшод Барно сина 1243, Хўқанд.

72

М А С Н А В И Й

Хотима Мушхаб-ул—ашъор

Мани аслим вурур оламга равшан,
Таваллуд маъзилимдур Истравшан.

Самога бош урмин барча тоғи,
Эрам нақдинаси оламда боғи.

Адирларда кўринур мисли чўғдай,
Жаҳонга манзур ўлгон лалим буғдай.

Ушал равшан шаҳарни қизи эрдим,
Ушал тоғлар аро юлдузи эрдим.

Ўзумзор ичра ўсган эрдим озод,
Онам қўйнида эрдим шоду Дилшод.

Таваллуд минг икки юз ўнбеш эрмиш,
Утуз икида мулкимдин айирмиш.

Умархон ном золим, номи шоир,
Чиройимиз кўруб, ул бўлди жобир.

Кетуруб бу Хўқандга ул пиёда,
Ситамин солди бизларга зиёда.

Ҳамани Шаҳрихонга ҳайдадилар,
Мани хон ўрдасига ҳайдадилар.

Бу ҳусним бўлди бошимга ситамкор,
Мани чарлатди қошига у жаббор.

Деди: «Шоира дейдилар отингни,
Манга билдур басо асли зотингни?»

Дедим: «Юртумда Дилшод эрди отим,
Амир тигида яксон бўлди зотим».

Деди: «Ушбу аюрга не деюрсан?»
Дедим: «Қизлар ҳунидин тўлдирибсан».

Бақирди, кирди эшикдин маҳрам,
Деди Хон: «Шармандани бергил барҳам».

Элитди, зиндонбонга топшурди мани,
Ул девордин четга ошурди мани.

Бўлдум озод илгидин, қолдим тирик,
Ушбу кулба аҳлига бўлдим шерик.

Йигирма йил мактаб очдим қизлора,
Ҳирсим балаид бўлди дойим ашъора.

Узум битдим мингдин ортуқ газали,
Зикр этиб ўтдим охир азаали.

Минг уч юзда кузга етди баҳорим,
Билмадимким, қачон келгай наҳорим.

Доим руҳим замон учун дод этар,
Анбар отун охир мани ёд этар.

МУХАММАСЛАР

* * *

Саводинг чиқди, хат ҳусни чиқориб олмадинг,
Барно,
Дилингда илм қувват берди, олиб қолмадинг Барно,
Замонни(нг) иорасолигин дадил айтолмадинг, Барно,
Ва лекин чистон ёзиш ишида толмадинг, Барно,
Ушал чистонларинг мағзини ҳеч чақолмадинг, Барно.

Неча фан илмидин андак чиқорганман саводимни,
Фақат ушшоқ муаммоси олибдур ҳушу ёдимни,
Куним ҳам кечадек, зулмат ҳарифи олди шодимни,
Нетайким, додхоҳим ҳеч эшитмайдур бу додимни,
Сан ҳам бир йўл бу додимга қулогинг солмадинг,
Барно.

Бориб айтгилки, ёрим ҳажр дарлини давом этсун,
Манго ишқ нозу андуҳим йироқлатмай мудом этсун,
Мани ошиқлигимни бир йўла ул аҳтиром этсун,
Бу жон чиқмоққа етканда «нечуксан», деб калом
этсун,
На чанд айдим санга, шундоғ жадал айтолмадинг
Барно.

Билурман ишқ бобида рақибимдан сабақ олмиш,
Суюкли ёримни куйдурголи уйлук табақ олмиш,
Манидек дўстларни жазосига фалак солмиш,
Жунун саҳроси ўрнига балолардин қамақ солмиш,
Сан ишқ ридлари ҳолидин ибрат олмадинг Барно.

Ажаб ёрики, риндлар дайрига келмак ҳавас қилмас,
Ва ё жабрини жабборлар қатори пешу пас қилмас,
Ақал кўнглимни олмақ-чун бирол яхши нафас қилмас,
Гадолар ҳолига бир йўл ўзини додрас қилмас,
Сани айбинги, бўйнушга ридосин солмадинг,
Барно.

Кел энди, ишқсизларни(нг) қаторидин чиқиб кетгил,
Сан ҳам примугон йўли илан майхонага етгил,
Олиб илгинга жомин, бенаволарга, қадаҳ тутгил,
Тирикликда «шароб антаҳуро» деб газал битгил-
Ки, шайху шоб олдида узр айтолмадинг Барно.

* * *

Энг яқин дўсту азиз, ҳамдарду дармондур китоб,
Ҳамдамим, ҳамсуҳбатиму ҳам қадрдондур китоб,
Маиға илм ўргатгучи устод, билимдондур китоб,
Дил ғуборин аритгучи ғамхору жонондур китоб,
Танда жоним хизматиға рағдаги қондур китоб.

Ҳар китоб ҳар турли маъни бермоғи таълимидин,
Бир китоб баҳс этса илму маърифат таърифидин,
Ўзгаси сўзин адаб аҳлига қилур тақдирдин,
Ҳар бир олимни(нг) китоби илмни тавсифидин,
Адлу инсоф жорий этгай, ҳукми султондур китоб.

Шайх тасбиҳидин афзал, илм такрор этгучи,
Шахс унвониға лойиқ қилм изҳор этгучи,

Бўлмағон афсонадан оламни безор этгучи,
Ҳар ҳақиқат бўлса оламга падидор этгучи,
Олими пурдида, донишмаид — луқмондур китоб.

Уқуғонда масту мустарриқ қилур хонандани,
Жонига роҳат берур ишқ сўзини донандани,
Тақдирини билдирур, ҳушёр этадур бандани,
Сиррин очиб ташлағай кажкул бирла жандани,
То абад дил тоза бўлғай, нури ниймондур китоб.

Тухми ирфои кишт эткизгон зироат бобида,
Ужби тавфиқ кайда қилғай чин риёзат бобида,
Дунёни(нг) меҳрини қўйғой ул билоат бобида,
Яхши ниятларни кўзлайдур ижозат бобида,
Одамлиқ жисмида бир чхши деҳқондур китоб.

Очсангиз овроқини кўрингусидур турфа боғ,
Жилва бергай кўзингизга навбаҳор фасли бу чоғ,
Кўнглингизга рўшнолиқни кетургай бу чароғ,
Шодлиқ босиб хўнглини ҳеч қолдирмайди доғ,
Донимо бўстонни ашнатгучи боғбондур китоб.

Бу замонда ҳамлами роз ўлмағоч, ўқниш керак,
Ҳар китобни ўқиғонда маънисини уқниш керак,
Андин ўргониб адаб илмини, газал тўқуш керак,
Норасолиқни жаҳонда беҳини қирқиш керак,
Илмсиз афсунчиларға тейри паррондур китоб.

Уқуғонлар орасидин хўн билимдонлар чиқар.
Маърифат илмини торқотгучи тапдонлар чиқар.
Ердин кимё олувчи кўп деҳқонлар чиқар.
Мазлум эл бахтига кўп-кўп пир донолар чиқар,
Муштипар Барно Хўқандийдин бу дostonдур китоб.

Толеим кулсун, таманно фикридек бўлсун ҳаёт,
 Элу халқ ҳукмида ёзгон зикридек бўлсун ҳаёт,
 Ишқ аҳлининг умиди меҳридек бўлсун ҳаёт,
 Мугбачани жом тутгон илгидек бўлсун ҳаёт,
 Қалби равшан бу саҳий кун нуридек бўлсун ҳаёт.

Эй қамар, юздин кўтар бурқабни, олам яшнасун,
 Хур юзинг кўрган ҳамона жумла одам яшнасун,
 Ман ила ҳамроҳ бир ҳамкөр, ҳамдам яшнасун,
 Манга осон тутмасун, ҳар булҳавас ҳам яшмасун,
 Не учун девоналурман, билгилик бўлсун ҳаёт.

Базми ағёр ичра бир йўл гул юзингни кўрганим,
 Шум рақиблар пешгоҳ, ман пойгоҳ ўлтурганим,
 Хизматингда даст алиф-лом, эҳтиромда турганим,
 Бошимга бўлди бало бир илтифотинг сўрганим,
 Ул балолар дафъ бўлуб кўргулик бўлсун ҳаёт.

Илтимос улдулки бу маъюсларинг ҳолини сўр.
 Зулфинга боғлонгун ул маҳбусларинг ҳолини сўр,
 Остонингда боши, побўсларинг ҳолини сўр,
 Но умид этма ҳама афсусларинг ҳолини сўр.
 Ҳар гариб аҳволини нек этгудек бўлсун ҳаёт.

Сан ижозат берки, риндлар борсун майхонага,
 Агёрлар алфоздин ишонмагил афсонага-
 Қим, алардин тушмагай кўзи ул кошонага,
 Тори зулфингни илинтурса бу мижгон шонага,
 Риндлар дайрига дархон ўтгулик бўлсун ҳаёт.

Ншқ сўзини Навонидин ўқуб, таълим олуб,
 Ҳажр лардиға даво излаб, аёғимдин толуб,
 Боргоҳинг остидин ўтмакка он жон қийнолуб.

Телбалар тубиға қўшулдум манам ақлим озуб,
Эй табиб, дору ичир, кун кўргулик бўлсун ҳаёт.

Раҳм қил, йўлингдаги ошуфта бу Барно учун,
Пойибанд бўлсун аду умрида бу Барно учун,
Ташла зулфинг торидин бир ришта бу Барно учун,
Дору қил гулгун висолинг хаста бу Барно учун
Сан ила суҳбатда даврон сургулик бўлсун ҳаёт.

* * *

Дўстлар, ёпрулди кам-кам ўлкага вабойи малах,
Мулки Фаргона ерига ёпушти балойи малах,
Боғлар япроги қолмай емирди пойи малах,
Ерларда экинни қурутди тийри жафойи малах,
Эл ичра бўлди мусибаг бу корнамойи малах,

Ерсиз, уруғсиз, уловсиз чорикор ўзи,
Сувсиз чўлларда экин экар лалмикор ўзи,
Евгон гўжа ичарға пулсиз мардикор ўзи,
Огир меҳнатга розию ночор ўзи,
«Дард устиға чипқон» деган сингари сазойи малах.

Сўхдин Хўқандға сойлар оқар қатор ўлуб
Аммо сувини бергай эгалариға бўлуб,
Анҳори доим оқадур бойларда сувга тўлуб,
Кимнинг раҳми келарки батрак ётур ўлуб,
Сувсиз ерларда расми кўб бўлур жойи малах.

Ҳукумат ўз айшу нашоти ила оворадур.
Бойлар уйида ўюн, қўшуқу нагорадур,
Батрак ҳосил ололмай кўкси садпорадур,
Дод өтса кимсага, етмас эмди на чорадур,
Қандоғ бўлур охир Хўқандда давойи малах.

Эй батрақлар, бош кўтариб гулув қилинг,
Бу бало ила азтандил жанги жў қилинг,
Қиргунча бу жангни шому сабуҳ қилинг,
Ватанни шод этиш учун кўб қайғу қилинг,
Кутманг сиз асло осмондин жазойи малах.

«Қазойи қадар» деган сўз ҳамма афсонадур,
«Жафога рози бўлунглар», деган бегонадур,
Мардона бўламоқ керак, бу иўноқ замонадур,
Кимки янги замонни чарлар, ўзи мардонадур.
Барно дер: янчингиз золим хайлини бажойи малах!

* * *

Ёр васлини тилаб афгон этарман тонг отар,
Ҳажру дард қофиласин меҳмон этарман тоиғ отар,
Ишқ тахтида ўзим, султон этарман тоиғ отар,
Фирқатим амри ила фармон этарман тоиғ отар,
Хоби гафлат лашкарин яксон этарман тонг отар.

Кувдузи бўлгум висоли дардида зори шифо,
Ҳажр дардига табибимдин тиларман бир даво,
Боргоҳи йўлида йиглаб турарман ман гадо,
Қувватим кетди танимдин зулм етқузди жафо,
Боз қайтиб кулбани вайрон этарман тонг отар.

Раҳм этиб ҳолимини сўрса, ринди бечора агар,
Қуйқумин келурса ичмайман дебон шаҳду шакар,
Масту мустагриқ бўлуб чексам агар оҳи саҳар,
Қўзголур воҳима англаб, бу кеча аҳли шаҳар,
Қон тўқуб йиглаб, кўзим гирён этарман тонг отар.

Воқиф ўлуб гар мугон пири, чақирса қошига,
Қирғизиб дайрига, ҳамроҳ айласа йўлдошига,

Амр этиб муғбачага, деса ўтур ёнбошига,
Орзу этгум бу пир умрини боз юз ёшига,
Май ичиб, ўзимни хўб хушхол этарман тонг отар.

Ман гадога гар муяссар ўлса риндлар суҳбати,
Кетса ошиқлар дилидин зулм дардин гурбати,
Бошлануб кетса ўшал муғбачани шўх санъати,
Гавҳари чашмимга тушса муғбача холу хати,
Тасвирин, Барно, ёзиб дoston этарман тонг отар.

* * *

Бу начук бўстон кўринди кўзима гулзорсиз,
Ваҳ начук муштоқлик куйган ғамида ёрсиз,
Гулни танҳо ҳидламиш ошиқ ўзи гулёрсиз,
Кўкрагига ниш урубдур, лек гулдур хорсиз,
Хоқ ишқу хоқ дарддур бўлмагай озорсиз.

Боғ ҳуснига ярошур раста-раста гул занахт,
Гунчалар хандон ўлуб, кўб гунча бўлса боз тахт,
Нозу неъматга тўюб турса яна кўб сар дарахт,
Ҳам ҳаво соф ўлса, таъсир этмаса боди карахт,
Бўлмагай мундоғ гулистон ҳеч қачон асморсиз.

Боғда кошона қурулса анжуман тузмоқ учун,
Лола юзларни бу ерга чарлаб ўтқузмоқ учун,
Хон тузуб гулгун қадаҳни майга тўлгузмоқ учун,
Агёр хайли ўзара бир сар-сари сузмоқ учун,
Мундоғ иш бўлмас муҳайё ишқсиз, асрорсиз.

Богбон зийнат берур боғига ишқни бўлса гар,
Меҳнатини кўргузур гулшан юзида жилвагар,
Ошиқни дучанд муҳаббат бөрлигин билса агар,
Маъшуқни албатта бўлғай ошиқига ишвагар,
Ёр ҳусни шўъла бергай зийнати атторсиз.

Боғ сарҳавзи бўлур кўм-кўк мусаффо сув билан,
Сув юзида ёр акси товланур ёғду билан,
Қўзларим пурин тўкарман кўргани орзу билан,
Ёрнинг акси олур ақлу ҳушимни шу билан,
Зулфига банд айлагай ёрим сани, сеторсиз.

Ишқ достони бўлур пайдо бу боғ таърифида,
Андалиб гўё бўлур хушхон бу боғ тавсифида,
Қўб санамлар йиғилодур боғбон тақлифида,
Шоир ҳам қўшилса, Барно айтган таърифида,
Бўлмағой лаззатли суҳбат шоиру ашъорсиз.

ж ж ж

Ҳар лаҳза умринг баҳам тотурмиз,
Ҳар қатра сувдан баҳра топуرمىз.
Қоронғу тунда бирга ётурмиз,
Ёв кўксига ҳам бир тир отурмиз,
Мани ўстиргон Фарғонажоним.

Жоним тасаддиқ Фарғонажоним,
Кўксингда ўсдим гулгун Қўқоним,
Сан бирла яшнар еру жаҳоним,
Бағрингда мавжуд мулку маконим,
Юзингга кулсун охир замоним.

Ман санга доим мувису ҳамдам,
Лаҳза насиминг дардимга малҳам,
Ҳар қатра сувдир минг оби зам-зам,
Қўб меҳру шафқат санда мужассам,
Фарзанд эрурман, сан онажоним.

Офтобу ой ҳам ҳуснингга ошиқ,
Муҳаббат аҳли меҳрингга содиқ,
Аммо билурсан мавжуд фосиқ,

Гўфонда қолсун ўшал мунофиқ,
Минг йил омон бўл дорул амоним.

Эй жонажоним, ҳеч бўлма диққат,
Бу жабру зулмат албат муваққат,
Кетар бошингдин барча машаққат,
Замона қилгай охир бир шафқат,
Кўнглимда йўқдур зарра гумоним.

Адаб ўйини қилайлик обод,
Зораки бўлсак қайғудин озод,
Мушоиралар бўлганда бунёд,
Ғазал ўқисин бечора Дилшод,
Небуд бўлсун оху фиғоним!

* * *

Бу фалак ҳаргиз мани дардимга дармон айламас,
Ё табиби хозиқимни ҳеч қадрдон айламас,
Мушкилим кўпдур, ақалли бирни осон айламас,
Орзуйим борасида ҳаргиз имкон айламас,
Манга ҳиммат илгидин бир йўла эҳсон айламас.

Дод деб қичқирғонимга раҳм этмайдн фалак.
Ишқ сиррин ўйламоқдин қонга тўлди бу юрак,
Ёр остониға етмоқлиқни дил айлар тилак,
Шум рақиблар дастидин йўл излаб ўтмоқлиқ керак,
Бу тилак(нинг) борасида фикр чандон айламас.

Субҳи ўлмайди туним, ҳаргиз ёришмас буида шом,
Бу хабашни лашкари ошиқдин олур интиқом,
Саф тузиб кўз манзарида, қўлида тиғи наём,
Телмуруб йиғлаб турарман, ташнаман, қўлимда жом,
Ховари тун лашкарини несту яксон айламас.

Шўр бахтимга азизим юзни пинҳон айлади,
Ваъда қилднў висолин, багрими қон айлади,
Ийғлатиб ишқида кўздин абри найсон айлади,
Охири бу шум рақибим қасди бир жон айлади,
Ҳеч маъшук ошиқини бўйла сарсон айламас.

Эмди ёрим раҳм этиб, қинига солсун тигини,
Ногихон бир зарб ила қирқмай муҳаббат беҳини,
Алл бирла ўзи берсун шум рақиб таъзирини,
Шодмон ўлғум, йўқотғум, қайғу бирла йигини,
Бу вафони дилбаримдин ўзга султон айламас.

Бу муаммо қай кунни ҳал бўлғуси, билмам ҳануз,
Ишқ голиб бўлмоғи, зулм кетгуси, билмам ҳануз,
Пардан исмат охир йиртилғуси, билмам ҳануз,
Ой ҳам ўздин ниқобин олғуси билмам ҳануз,
Найлайин бу матлабим хуршиди тобои айламас.

Чархи кажрав тўғри юрсун бу ғариб Барно учун,
Тўғри йўллар номин айтсун охтариб Барно учун,
Бахт қонунни ёзилсуи ўзгариб, Барно учун,
Ишқ васли ҳам бўладур анқариб Барно учун,
Бу ниятни эмди Барно ҳеч пинҳон айламас.

* * *

Ёдима тушди бу кун ёшликдаги тинчлик маҳал,
Онадин эмган сутим жисмим аро бўлганда ҳал,
Ўз диёримда тириклик айлагоним бир маҳал,
Умр ўткармак фаровонда эди рўзи азал,
Ногаҳон шабхун уруб тинчликка берди ёв ҳалал.

Бўридек изғиб келиб қўй қўрага солди назар,
Ўғрини(нг) ошкораси хон номидаги рахнагар,
Дин сўзи муҳрига битган, ўзи динсиз ҳийлагар,

Тибба нақши илмида, кўнглида кўп шўру шар,
Одамийликни этиб ҳайвон сифотига бадал.

Дилда макру ҳийла, тилда дини ислом такбири,
Қўлда тасбеҳу амалда журму исён тадбири,
Тушда кўриб, ўнгида элга ситамлар таъбири,
Йўлда тўзон кўтариб ғорат ишини тазвири,
Ҳукмронликда разолат, ҳукмига этгай амал.

Айшу ишрат қил(ми)ши, номус билмас андакн,
Номусу ору ҳаё бобида бўлгай ҳар сўзи,
Ғар музаллам хону мунча хонларда сўзи,
Сўзи мулло, ўзи ҳоким, кўзи сак, ҳўкдур ўзи,
Ўз ишини дину мазҳаб йўлига қилгай тақал.

Ушбу алфоз ҳар йили осойиш аҳлин ранжитиб,
Гоҳ қалъани бузиб, ўғри мисолида кириб,
Шаҳраро катта-кичкини аёғ остида эзиб,
Гоҳи истеҳкомидин ўтолмаса сув оқизиб,
Раҳмсиз бир неча ой шу қалъани қилди қамал.

Охири кирди босиб бўрию тулкидек гала,
Уйма-уй юруб либос, авқотини қилди тала,
Бу палидлар дастидин қолмади ҳеч ёшу яла,
Кексалар фарёд этса, қатл этиб хом-хатала,
Ул жафожўларда бўлмас эрди зарра дин — имон
ақал...

Келди ўрус, хон — амир юртини бир бошдин олиб,
Майда-майда қурчоқ шаклидаги сарлар қолиб,
Кўп хушомадгўй маддоҳ вақт ганимат билиб,
Тил беркитиб қон сўрар, Барно ҳануз доғда қолиб,
Барча ҳокимларга оллоҳдин тилар тезроқ ажал.

Алам ўтидин куёдур жоним,
 Дуди оҳ ила тўла осмон,
 Бетоқат ўлуб чекаман фиғон,
 Менга раҳм этиб йиғлайди макон,
 Титраб босадир замини замон.

Фаргона эрур ном бу диёр,
 Рухсоридин ҳеч кетмайди губор,
 Қундузи эрур ҳоли беқарор,
 Тунларда йиғлар абри навбаҳор,
 Қўксида манам шундоғ бсомом.

Хуршид юзини тўсади саҳоб,
 Семурғга ханжол ургандек уқоб,
 Нур сочолмай бўлади хувоб,
 Деҳқонларини аҳволи хароб,
 Машриқ суйида шўрлик Андижон.

Боёнларимиз нафса овора,
 Тугёни ошиб то бора-бора,
 Атлас тўқигон қизи бечора,
 Ясанмай юзга суртади қора,
 Қора кунларга қолди Марғилон.

Фоҳишабозлик қанча нафс ит.
 Қизлар қатори хўрланур йиғит,
 Мўйлаб чиққунча хўрмайди ҳайит
 Эй худо, эмди оҳимни эшит,
 Қандай балога йўлиқди Қўқон.

Олма анору мевалар кони,
 Аммо мевага зор боғбони,
 Бугдой нонини кўрмас деҳқони,

Пахта экади йиртиқ чопони,
Фарғона замин ҳусни Намангон.

Қисқа мухаммас битди бу Барно
Иборат мағзин чақади доно,
Эй ушбу газал ўқугон жоно,
Эл хизматни этиб, бўлгил тавоно,
Фарғона замин бўлсун алъамон.

* * *

Чироғ бўлуб ёндим, вале менга парвона боқмади,
Жон фидо қилай десам, аммо жоиона боқмади,
Бяргина ёрни деб ўтдим, бегона боқмади,
Сабр этиб кўз тутдим, ҳайф ким ёна боқмади,
Боқдим замона йўлига, замона боқмади.

Умрим ўтгунча ман гариб замонни ўйладим,
Фарғона юрти элига омонни куйладим,
Тилим сўзлашдин қолгунча баёни сўйладим,
Ёруғликни кўрмак учун жаҳонни бўйладим,
Боқдим замона йўлига, замона боқмади.

Ёр висолини кутуб, юзунг бўлуб сариғ,
Фирқат ичида зардоб тўлуб,
Шунча отим қамчиладим етолмади, ориғ,
Етолмадим манзилга водариғо дариғ,
Боқдим замона йўлига, замона боқмади.

Золим дунё экан ерни ёрдин аюргучи,
Зўр дунё ўқини отиб қанот топургучи,
Дину мазҳаб қонунини йўлдин қуюргучи,
Ҳаром пуллар ила судхўрлар гино юргучи,
Замона йўлига боқдим, замона боқмади.

Қуръон сўзи, ислом кўзи фақат оғиздадур,
Бу замонда ризқу рўзи тўқ оғиздадур,
Бойларни мақсадига ҳукм, тўлуқ оғиздадур,
Бечора сўзга ҳаққи йўқ, сўлуқ оғиздадур.
Боқдим замона йўлига, замона боқмади.

Шайхи замонага бориб замондин арз десам,
Лозим аввал бойга бориб нона қарз десам,
Ёки бошим аёғига урубон назр десам,
Шайх насиҳатин олиб, зулм ўзини фарз десам,
Боқдим замона йўлига, замона боқмади.

Юмдим кўзимни, эй қизим, дод деб замонадин,
Йигламагил бағринг эзиб, дод деб замонадин,
Дилшод ўтмади ҳаргиз шод деб замонадин,
Барно ўтдим йиглаб, фарёд деб замонадин.
Боқдим замона йўлига, замона боқмади.

* * *

Бу Фарғона замини чин гулстон ўлгудай,
Бўстонлари гулу райҳон, сунбул ила тўлгудай,
Эли хуррам шод ўлуб, чехралари севгудай,
Қунлар офтоб, тунлари ойдин бўлуб тургудай,
Ҳар ким жаннат изласа нақдинаси кўргудай.

Тоғдин ирмоқ шираллаб Нориндек дарё бўлур,
Кўп норинлар қўшулуб улкан Сирдарё бўлур,
Агар сувни эпласанг тупроғи кимё бўлур,
Гиёҳсиз ётган саҳре мушти тўтиё бўлур,
Қани соҳибни ақлки, сувни чўлга бургудай.

Ғир-ғир эсар кишварда жонга ҳузур шабода,
Аммо шаҳру қишлоқлар бўлса эрди озода,
Димоғларга дим урар ғармсел ҳам ҳавода,

Ҳавони тоза қилмас одамларимиз сода,
Қачон бўлур билмасман тоза ҳаво юргудай.

Шаҳарни обод этган растада минг дўкон бор,
Гарам-гарам босилган бозор ичра капшон бор,
Онда-сонда Мир гулшан бабосидан бўстон бор,
Тоғлар ичра туганмас хазинау кўб кон бор,
Ҳеч бир жойда макон йўқ бебизоат тургудай.

Кекса озғин, букчайган, бола-чақа яланғоч,
Қўл оёқлар мисоли синчалак, ё қалдирғоч.
Уй ич ҳама меҳнатда, аммо ҳама қорни оч,
Барно буларга зид бўл, отзинг тарафдин ўт оч,
Куйдурсун ҳаммасини мисли худо ургудай.

НАВОИИ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Алибар отун лабларин лаъли бадахшон айлагач,
Тиниларини чун садаф дурри зарафшон айлагач,
Икки наргис кўзини ҳамчун дурахшон айлагач,
Ҳусни ортар юзда зулфин анбарафшон айлагач,
Шамъ равшанроқ бўлур, торин паришон айлагач.

Биз тарафга икки наргис тирн паррон айладиң,
Ёки бу ошуфталарга чун нигоҳбон айладиң,
Ўзини оролар бериб, ваҳ, бизни ҳайрон айладиң,
Юзни гуллардин беабму, бизни қурбон айладиң,
Ё юзинга тегди қонлар бизни қурбон айлагач.

Қай кунни раъно юзингни абрдек тўсди ҳижоб,
Бу бошимга ноумидлик куйдин келди азоб,
Телба кўнглим бўлди аҳгар, бўйи чиқди чун кабоб,
Тийғ ила пайконтларинг этди кўнглил бўлғоч хароб,
Сув қуюб, тухм эқдинг ул кишварни вайрон айлагач.

Ҳеч раҳм этмай йўлумға тезладинг кўб тозини,
Қўплашиб сайд этдилар бечора кўнглим гозини,
Шуйла хушнуд айладинг сан шум рақиб ғаммозини,
Қон эмаским, ёпди гулгуи ҳулла жаннат хозини,
Ишқ мақтулин шаҳид айларда урён айлагач.

Беҳабар эрдим, ўзи тушимда жавлон айлади,
Сабзалар узра чу товуси хиромон айлади,
Аввалида, юз ёшуруб мени сарсон айлади,
Охири кўргузди юз, оламни ҳайрон айлади,
Ёшурун олди кўнгул, кўзимни ҳайрон айлагач.

Тийри новаклар ила кўксумни қилди чок-чок,
Дил маконига кўзин ташлаб, деди ичи ковчак,
Ваҳки бу дил риндлар дайри каби ғори мағок,
Жанда қўйғоч нақди ишқинг қилди кўнглумин ҳалок,
Ултурур маҳрамни султон ганжни пинҳон айлагач.

Тангри гар ул гул юзини шунчалик шўх этмади,
Онинг ишқиди нигорон ошиқин чўх этмади,
Юзини кўруб бу Барно, мунча андуҳ этмади,
Эй Навоий, ишқ агар кўнглумни мажруҳ этмади,
Бас, недурким, қон келур оғзингдин афғон айлагач.

МУСАДДАС

Нўғой айтур: ман кабиларни(нг) мададкори қуёш,
Ҳар ғарби нотавонни(нг) дўст ҳамкори қуёш,
Зулмағ ичра ниграғон беморни(нг) ёри қуёш,
Яккалар юзига кулгучи бу дийдори қуёш,
Ҳар куни ҳолини сўрғучи харидори қуёш.
Ваъдасида турғучи ёри вафодори қуёш.

Бир куни келгайки манга ҳам мадад еткурғуси,
Ўзгаларға айлагон меҳрин манга ҳам қилғуси,

قلکوا سوز که حیرت می یارم
 که رفاقتی با یکی است لعل را
 به دلخ آفتاب ساری ریشک آله فرود سال
 یا ریم لبین تا بیز طلا لیکلا تو خوب این
 ساه لبید او که بر شاخ موش تو را کاخ از زنده
 او که مریق او که شوا نیگا موند سبزه که طفت
 محال تا قمار فرصت قافان ایگان نی وقت
 می بسبب با شمی خم فلان لقا بجمع نال
 تمام لبید او که سوز که کاره حیرت لا بد که
 کو که کو که سبب قیشتن ای که سیر اما قیچ بر چیکر
 بیایم بر تو تا هر غم نه یا ز قیشتن همانجا بود
 کات فرزند ایاز بود لور تو شلار اجاز تو بطل

МУРАББАЪ

* * *

Фалакда сузгучи ой ёр қошидин ибрат ол,
Ёр қошида икки ой лабларида қўш ҳилол,
Маҳалладин оққан сой эшик олдиға йўл сол,
Ёрим лабии нобини зулолинига қўшиб ол.

Сой лабида ўсгучи хомуш турган бир дарахт,
Авжигиз йўқ ўсушда, нега мунча сиз карахт,
Камол топар фурсатға қолгон экан неча вақт,
Не сабабдин боши ҳам залолатда мажнунтол.

Том лабида мусича, навбаҳорни чарлайди.
Ку-ку деб қишин ичи сайрамоқдин яйрайди.
Билмадим бу тарихни ёзу қиши қанчайди,
Бот фурсатда ёз бўлур қушлар учар форизбол.

* * *

Одамлар бор учун яралди олам,
Оламни ясатиб турур шу одам.
Аввали бу олам эрди кам одам,
Одамлар тўлдирди ани дамо-дам.

Бир гуруҳ дарёдин қоздилар анҳор,
Қаҳратон ўрнига бўлди навбаҳор.
Оламдин нур олди ҳар лайлу наҳор
Тарихни ҳисобин топгон ҳам одам.

Рўзгорни ясатмоқ учун ҳар олот,
Тириклик ўтқизмоқ учун ҳам авқот,
Ёр юзини тўлдирмоқ бобида зирёт
Ҳаммасини ўйлагон нисон ҳам одам.

مولانا ایضاً قائمہ خانہ داغ دیر تک
انکا باور ایلا بیٹھک

خدا اوزکر اظہار کوندا
باہینی پنج ایٹھک زلیک

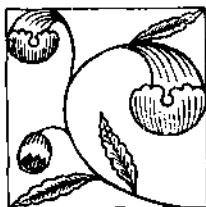
کھنڈلنڈ روز میثاق
رو پیسز یز اتھوڑ لیک

شول سیدیں باہا لارہ
کیسہ در غولنڈ کھنڈلنڈ

تھکلا رنڈ ہنڈک کورہ
اوج اور پیسز یز لیک

آستہ غنڈ لدا قانہ کھی وک
بک کا پیسز یز لیک

ایٹھک راجھک اولانڈو
ہر فادہ اور اوٹھک

ТОЖИКЧА ҒАЗАЛЛАРИДАН

ФАРҒОНА

Мақони ноzi неъмат ин замини мулки Фарғона,
Беҳишти Мовароуннаҳр ин мақини мулки Фарғона.

Зиҳи ки ўзбаку тожик жамоҷам шуд дар ин водий,
Зи лаълу марварид ангуштарини мулки Фарғона.

Дар ин води пур хислат мақони илму ирфоиаш
Фрузон шаҳри Хўқандаш ниғини мулки Фарғона.

Сабаб дар ифтихори рўзгораш пур самар будан
Бируяд гавҳар аз хоки мақини мулки Фарғона.

Намаиғон Тошканду Истравшан як музофот аст
Машаққат мекашанд ҳар ҳамқарини мулки Фарғона.

Ажаб ахлоқу ғазилу нек фидорад,
Хушилҳонист шаққарбор матини мулки Фарғона.

Ғазалхон мешавад Барно зи рўзгори музофоташ
Ки то рўшноӣ овози хазини мулки Фарғона.

ФАРҒОНА

Нозу неъматларга лиқ тўлган макон Фарғонадир,
Мовароуннаҳр аро жайнатсимон Фарғонадир.
Ўзбегу тожик бу водий ичра қурмишдир макон,
Гавҳару ёқут узукдек жисми жон Фарғонадир.
Хислати кўп водийдир, ҳам илму ирфон маскани,
Унга гўёки узук кўзи Қўқон, Фарғонадир.
Бу диёр гоят саҳоватлики, фаҳримдир менинг,
Хуш майин тупроқлари гавҳарга кон Фарғонадир.
Истравшану Наманган Тошкент бирлан туташ,
Зулм-аламлар ўқиға бўлмиш нишон Фарғонадир.
Фазлу одоби билан меҳнат эли машҳур эрур,
Сўзлари ширин-шакар, оромижон Фарғонадир.
Шул музофот ҳақида Барно дилдан куйлашур,
Мунгли овозига бул кун ҳамзабон Фарғонадир.

БИНО ШУД

Жаҳон аро баҳри ин одам бино шуд,
Ки одам ҳаст ин олам бино шуд.

Яки деҳқон карду дигари бог,
Яки нону шакар кам-кам бино шуд.

Аз аввал буд Одам якка танҳо,
Ҳаво дар назди ў ҳамдам бино шуд.

Фируғи зиндаги тадбиру олат,
Аз он рўзики он маҳрам бино шуд.

Намуди рўзгорашро тақозо,
Тароват соату ҳар дам бино шуд.

Зи баҳри тандурусти (одам)бино кард,
Абу Сино шифо малҳам бино шуд.

Зи зарби одами пурзӯр Барно
Ҳама оқёнусу замзам бино шуд.

БИНО БҮЛМИШ

Бу дунёнинг туфайли бўйлаким одам бино бўлмиш,
Жаҳонда бор экан одамем, бу олам бино бўлмиш.
Биров деҳқончилик қилди, биров боғ парвариш этди,
Жамний ноzi-неъмат шундайин кам-кам бино
бўлмиш.

Аввал Одам ўзи эрди жаҳонда яккаю танҳо,
Келиб сўнгра Ҳаво ёнига-ю ҳамдам бино бўлмиш.
Ҳаётнинг кўрки кўп асбобу анжом ақлу тадбирдан,
Яратди одаму ул ҳар бири маҳкам бино бўлмиш.
Ривож топди шу йўл бирлан кишилик уй ва рўзғори,
Тароват хонаси ҳар соату ҳар дам бино бўлмиш.
Саломатлик йўлида изланишлар айлади нисон,
Шифокор Ибн Сино, дори-ю малҳам бино бўлмиш.
Шу қудратли башарнинг қўлидан билгилки, эй
Барно,

Бари дарёю денгиз бўйла мустаҳкам бино бўлмиш.

И Н Қ И Р О З

Шоҳо тугён мебарад туро ба инқироз,
Ғафлату шаҳвоинят равад хуллас ба инқироз.

Гурури навжувониро гирифти бар гарданат,
Талваси шайтоният барад ба инқироз.

Насиҳати модар бигиру зи беҳудиҳо,
Монанди шоҳи ҳуср тани барад ва инқироз.

Мисли ту агар шаванд шоҳи замона беғам,
Аҳволи халқу мамлакат равад ба инқироз.

Нодирани жаҳон бар ин модари жон кужост,
Музаффарни хунхор нез барад ба инқироз.

Султони шаръ гар бувад монанди ту,
Бизугор ҳар салтанат равад ба инқироз.

И Н Қ И Р О З

Эй амир, кибру ҳаво келтирғусидир инқироз,
Фисқу гафлат доимо келтирғусидир инқироз.
Гарданингга ёш бошинг бирлан олибсан кибрни,
Ушбу шайтонлик сенига келтирғусидир инқироз.
Тингла она сўзини, бемаъниликни тарк қил,
Шоҳга жабру жафо келтирғусидир инқироз.
Бўлсалар сендек замона шоҳларя беғам агар,
Мамлакат бўлгай фано, келтирғусидир инқироз.
Шул жаҳон Нодирасидек мушфиқ она қайдадир,
Зулмини кўрма раво, келтирғусидир инқироз.
Гар шарнат подшоси сен каби бўлса раял,
Қўй, йўқолсин бевафо. келтирғусидир инқироз.

Н О Х У Ш

Чи сени рўзгори бад афгор нохуш,
Чи бад ҳашмау боз инкор нохуш.

Ба жойи ранги сабзу бўстонхо,
Намуди нигори хаси зангор нохуш.

Жамоли дўхтари жингила мўйи,
Чунии аъжузан айёр нохуш.

Жувони навишугуфа логару гунг,
Ба чашми дўхтарон ағён нохуш.

Ба жойи гулсари гулдони дӯхтар,
Ҳамойил тугмоу туммор нохуш.

Чи сон зулму таадди бар райият,
Итоатҳойи розу иор нохуш.

Бажойи байти Барнои хушилхон,
Овози шеър ҳам ашъори нохуш.

Н О Х У Ш

Замона бадбичим, абгор нохуш,
Тагин қаҳру газаб зинҳор нохуш.
Гулистон ранги ўрнига бўлак ранг —
Қараб боқ, хаслари занор нохуш.
Гўзал қиз ўрнига кўзга кўрингай —
Ажиб кампирки, бир эйёр нохуш.
Ингитлар қақшаган ҳам тиллари лол,
Улар қизларга чун агёр нохуш.
Тақинчоқ ўрнига қиз гардавия,
Осиқликдир дуо-тумор нохуш.
Райят устига зулму сўтамлар,
Келур ҳар лаҳзада бисёр нохуш.
Қани хушхон ўшал Барно овози,
Унинг ўрнига бир ашъор нохуш.

НОН БИДЕҲ

Султони замон, ба фуқаро нон бидеҳ,
Баройи нон орд бидеҳ, дон бидеҳ.

Аз вақфгарон қабс гир қисми замин
Ба ў изҳор бинамо шоирона.

Ҳар фуқаро чашми умидвори ту анд
Навмид макун, бар ҳама шон, сон бидеҳ.

Чун ришта буд гарданкаши канда бувад,
Дар зиндагишон ҳол бидеҳ, жон бидеҳ.

Сардору ҳама шарму ҳаёдор мағу,
Бар камбағалон ҳақ бидеҳ, забон бидеҳ,

Уммеи ман аз шоҳи адаб беш бувад,
Озоди ба ҳурмати газалхон бидеҳ.

Дилшод манам аз амири олижаноб,
Бар никуйи ҳади ном бидеҳ, девон бидеҳ.

НОН БЕР!

Замона подшосисан, раиятларга сен нон бер,
Фақирга нон учун ун ғамлашиб, омборига дон бер.
Олий вақф эгасининг қўлидан бир қисм ерларни,
Ҳақиқий эгаси — деҳқонга топширмоққа фармон бер.
Умид кўзи билан сенга фақир эллар қараб тургай,
Уларни ноумид қилма, яшашга яхши имкон бер.
Фақир бўйнидаги сиртмоқ ниби бир йўла йўқ бўлсин,
Тириклик чоғларида сен унинг жисми аро жон бер.
Дема сардору мансабдор, уларга ҳам суянма кўп,
Ҳамиша камбағаллар ҳақ-ҳуқуқини фаровон бер.
Умидим шул эрур: султон карам қилсин фақирларга,
Уларга бу газалхон ҳурмати эрк бирла дармон бер.
Манам Дилшод амир олижаноблик айласа дерман,
Керакки яхши ном қолсин, ёзишга унга девон бер.

Я Г О Н А

Ватан бар одамон бояд ягона,
Чи Хўқанд, Истравшан як баҳона.

Гаҳи гаҳ сулҳ бояд буржи олам,
Ҳамон жо баҳри одам нек хона.

Кужо осуда бошад рӯзгораш,
Нигини сулҳ бояд дар замона.

Сари бидъат барояд аз шаҳовот,
Шаҳаншоҳи кор созад ҳукмрона.

Агар хоҳад бувад шоҳи музаффар,
Мақоми ади тирад оқилона.

Бувад золим шаҳаншоҳи вилоят,
Бало ояд чи рӯзона, шабона.

Агар Барно суҳандори ба султон
Ба ӯ изҳор бинамо шоирона.

Я Г О Н А

Кишиларга ватан бўлсин ягона,
Қўқону Истравшан бир баҳона.
Қаерда тинч-омонлик бўлса барпо,
У жой одам учундир яхши хона.
Агар истар эсанг хуш бир ҳаётни,
Қеракки, тинч бўлсин бу замона.
Ёмон бидъатни йўқ этмоқ йўлида,
Шаҳаншоҳ тутсин ишни одилона.
Зафар топмоқни гар хоҳлар экан шоҳ,
Адолат пеша қилсин оқилона.
Агарда шоҳ золим бўлса, келгай —
Кеча-кундуз балолар ҳар томона.
Агар султонга арзинг бўлса Барно,
Ани изҳор этгил шоирона.

МУНДАРИЖА

Сўз боши	3
Дилшоднинг ўзбек тилидаги „Муҳожирлар тарихи“ асари	11
Дилшоднинг ўзбек тилидаги ғазаллари	19
Ўратенага хатти муштоқона	65
Тарихи муҳосара	65
Маснавий	66
Мухаммаслар	68
Мусаддас	83
Мураббалар	86
Дилшоднинг тожик тилидаги ғазалларидаги намуналар. Шoir Васфий таржимаси	88

На узбекском языке

Д И Л Ш А Д

Избранные произведения

Редактор Ҳ. Пўлатов

Рассел В. Битков

Расмлар редактора И. Циганов

Техн. редактор Т. Смирнова

Корректор М. Орифжанова

Босмахонага берилди 12/ХІ—1971 йил. Босилига рухсат этилди 7/VI—1972 йил. Формати 70×93^{3/4}_{мм}. Босма л. 3,0 Шартли босма л. 3, Напш л. 3,46. Тиражи 25000. Гафур Фулом номидаги Адабият ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 41—

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Матбуот Давлат Комитетининг 1-босмахонасида № 1 қозғалма босилди. Тошкент, Ҳамза кўчаси, 21. 1972 йил, заказ № 403. Баҳоси 11 т.